

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Teologické nauky
Kombinované studium

Duchovní život ve svátostném manželství.
Mezi událostí a pravidly

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Luisa Karczubová Th.D.

Olomouc 2017

Pavel Čech

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu. Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 20. 3. 2017

Pavel Čech

Poděkování:

Děkuji vedoucí práce Luise Karczubové Th.D. za konzultace k bakalářské práci a výběr základní literatury.

OBSAH

ÚVOD	5
1. DUCHOVNÍ ŽIVOT	6
1.1. Trichotomie člověka	7
1.2. Člověk jako muž a žena	9
1.2.1. Archetyp ženství.....	12
1.2.2. Archetyp mužství.....	14
1.2.3. Obraz a podoba v Trojici	16
1.2.4. Obraz a podoba ve vztahu Krista a církve	18
1.3. Základy duchovního života.....	19
1.3.1. Modlitba.....	21
1.3.2. Almužna.....	24
1.3.3. Půst.....	27
2. POVOLÁNÍ KE SVATOSTI	30
2.1. Skrze svátosti.....	31
2.1.1. Účast na liturgii	31
2.1.2. Iniciační svátosti	32
2.1.3. Svátost manželství.....	33
2.1.4. Svátostná praxe.....	35
2.2. Skrze ctnosti	36
3. LÁSKA JAKO SVORNÍK DOKONALOSTI	38
3.1. Manželská láska a její podoby.....	40
3.2. Plody manželské lásky.....	41
ZÁVĚR	43
POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA	45

ÚVOD

Manželství, jako soužití muže a ženy, je v historii lidstva nejrozšířenější fenomén. Je podivuhodné, proč v naší moderní době prožívá takovou krizi. Nejen tato otázka, ale také snaha o dobrý život v manželství se svojí ženou Marií, trvající již 29 let, mě motivovaly při výběru tématu bakalářské práce. Další zdroje podnětů k této problematice jsem čerpal z pastorační praxe při přípravě snoubenců a výchovy vlastních dětí v období dospívání, ze studia teologie a formace k trvalému jáhenství.

Prožívané těžkosti a kříže plynoucí ze vztahu muže a ženy vyvolávají otázky po správném řešení. Cílem bakalářské práce je podat křesťanský, katolický pohled k uvedenému tématu a vnést světlo do problémů a krizí. Náročnost soužití v manželství je nesporná. Bůh však dává manželům skrze církve pomoc, most k překonání překážek ve formě svátosti. Těm, kdo se připravují žít tento dar svátosti manželství, dává církve lekce přípravy, ve kterých se snoubenci seznamují s pravidly vzájemného soužití. Pravidla se týkají všech oblastí života, které stav manželský přináší. Spolu s psychologií partnerského vztahu, s konflikty a jejich řešením, se vztahy k rodičům, přátelům a okolnímu světu, s manželskou sexualitou, s plánováním rodiny je zde v neposlední řadě manželská spiritualita.

Manželská spiritualita neboli duchovní život v manželství, život manželů s Bohem, je ústředním tématem bakalářské práce. *Auditus fidei* vychází primárně z Písma svatého, z Dokumentů II. vatikánského koncilu a z děl autorů křesťanského východu Vladimíra Solovjova a Pavla Evdokimova. Vladimír Solovjov pojednává o smyslu lásky a duchovních základech života, Pavel Evdokimov o rozdílnosti muže a ženy, o Božím záměru s člověkem a o podílu ženy na spáse světa. Další autoři, zabývající se spiritualitou křesťanského východu, z jejichž děl bude čerpáno, jsou Tomáš Špidlík a Michelina Tenace.

Pomocí *intellectus fidei* se pokusím o vyjasnění problematických situací, které mohou v praktickém duchovním životě manželů nastat. Proč je tak důležitý duchovní život v manželství a ne něco jiného? I to bude řešit tato metoda na základě výše uvedeného *auditus fidei*. Zda se to podaří, uvidíme v závěru práce.

1. DUCHOVNÍ ŽIVOT

Každý život má svůj příběh. Počátkem a základem křesťanského duchovního života je setkání s Láskou, kterou je Bůh. Touha poznávat Toho, který miluje je živena konkrétními událostmi, skrze které Bůh k člověku promlouvá. Když se Ježíš zjevil učedníkům na hoře Tábor v proměněném těle ještě před zmrtvýchvstáním, s jistotou věděli, že je Boží Syn. To bylo pro ně důležité, protože je čekala těžká etapa zkoušek jejich víry v jeho božství. Proto jsou doteky Boží pro nás jako pro učedníky důležité pro život ve víře v Krista. Aby se projevila věrnost v hledání, někdy Bůh také mlčí, a to napomáhá k růstu poslušnosti v pokoře. A v tom se projevuje ta Láska, kterou hledáme od počátku a do které jsme se zamilovali.

„Otče, chceš-li, odejmi ode mne tento kalich, ale ne má, nýbrž tvá vůle se staň“ (Lk 22,42), tento postoj Ježíše v Getsemanech se kterým se můžeme ztotožnit už je projevem zralosti duchovního života. Člověk, tím že slyší hlas Ducha vedoucí k Otci, stává se podobným Kristu a také říká: „Ano Otče, ne má, ale tvá vůle ať se stane“ (srov. Lk 22,42). Někdo by mohl namítnout, že dát souhlas Otci, v kontextu Getseman, je příliš náročné. Ano, to jistě, ale milující Otec nenechá své dítě bez pomoci a útěchy, i kdyby se jednalo o smrt pomíjejícího těla, kterou stejně každý projde, ale dá mu sílu Ducha Svatého. C. V. Pospíšil cituje Maxima Vyznavače: „Hle, Bůh nám nabídl způsob spásy a dal nám věčnou moc stát se Božími dětmi (srov. Jan 1,12), a tak naše spása spočívá v naší vůli“¹ stát se šťastným. Každého člověka Bůh zve, jde jenom o to „ano“, uznání Ježíše Nazaretského za Božího Syna a jeho následování. Jak Ježíše následovat se dá vyčíst z jeho pozemského života. Modlil se, postil se, pomáhal a dělal to rád, se synovskou láskou, ne tou, která je raněná egoismem jakou máme my lidé, ale tou největší která se obětuje, protože miloval lidi a svojí poslušností za ně vydal život. V okamžiku smrti jakoby končí úkol pro náš pozemský duchovní život, ale to ještě netušíme, co Bůh pro nás připravil na věčnosti. Praxe modlitby, postu a almužny, je reálná v každém životním stavu, je univerzální, ať se jedná o stav manželský, nebo svobodný. Jak už vyplývá z názvu práce, bude se zkoumat stav manželský.

Prožívání duchovní dimenze ve dvojici muže a ženy vytváří manželskou spiritualitu. Do společného svazku vstupují dva lidé s rozdílnou spiritualitou a rozdílným stupněm duchovního života. Pokud si to neuvědomí hned na počátku

¹ Srov. C. V. Pospíšil, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2010, 33.

vztahu, může vzniknout problém. Častou chybou se stává, že pokročilejší nerespektuje rozdíl a partnera svou zbožností „převálcuje“. Pro toho se stane zbožnost vysoko-
prahovou a může vést k opačnému efektu, k bezbožnosti. Vztah s Bohem má každý člověk jiný, jde o velice intimní záležitost. Proto sžívání se do trojice² musí začít na základě úcty a lásky v projevech zbožnosti, vlastním oběma partnerům.³ Pro růst a ladění společného vztahu k Bohu je třeba vzájemného přizpůsobování se, založeném na stejném principu úcty a lásky.

Jako východisko bude dobré, podívat se na potenciál člověka, čímž disponuje. Specifičnost pohlaví je typizována mužstvím a ženstvím se svými charismaty, obě se sjednocují v Kristu.⁴

1. 1. Trichotomie člověka

Odedávna se lidé zabývali otázkou svého původu a své konstituce. Křesťanský pohled vychází z Bible.

Dle Písma je možné říci, že duše oživuje tělo, čímž ho činí *živou duší*, a též, že duch *pneumatizuje* celou lidskou bytost. Duch, náboženská kategorie, je kvalifikujícím principem; podtrhuje především to, co pochází shora, projevuje se skrze psychiku i materii a svou přítomností je zabarvuje.⁵

Duševno i tělesno existují jedno v druhém, ale každé se řídí vlastními zákony. Přičemž duchovnost není třetí sférou či třetím patrem lidské přirozenosti, ale principem, který se projevuje skrze psychično i tělesno a činí je duchovními. Askeze je vlastně zduchovňujícím pronikáním celého člověka, dělá tělo a duši průzračnými pro to co je duchovní.⁶ Právě duchovní život manželů, se stává sjednocujícím prvkem jejich vztahu. Jsou vedeni jedním Duchem Svatým, proto jejich pohled je zaměřen stejným směrem.

A opačně: člověk může „zhasit ducha“ (1Sol 5,19) v *tělesných myšlenkách*, redukováním se výlučně na tělo - to hynoucí ve vodách potopy.⁷ Tento neblahý stav „zhášení ducha“ je patrný v konzumní společnosti. Duše člověka po prvním hříchu

² Trojice ve smyslu: Bůh - muž - žena.

³ Uvažujeme o partnerech katolících, neboť jen oni mohou přijmout svátost manželství. Lze také aplikovat pro manželství smíšená, katolík - jiný křesťan, nebo katolík - nepokřtěný, hledající pravdu. U ostatních případů hledat společné projevy zbožnosti je nereálné.

⁴ Srov. Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 276.

⁵ Tamtéž, 50.

⁶ Tamtéž, 51.

⁷ Tamtéž, 51.

ztrácí světlo poznání a tělo působí zahalování tváře Boha. Člověk si zvolil místo Lásky poznání dobra i zla. A tak je konfrontován s realitou živočišných pudů, porodních bolestí, prokletou zemí plodící trní a hloží a nakonec s realitou smrti (srov. Gn 3,16-19). Člověk řídicí se zákony materiálního těla se snaží zachovat sám sebe a zajistit svoje pokračování a to na principu nejmenšího odporu. Pohled manželů je v tomto případě zaměřen na sebe, proti sobě i stejným směrem, ovšem jen k pomíjejícím cílům. Takový vztah funguje, pokud je to pro oba výhodné. Nechat se vést tímto tělem, které skončí v hrobě, není nejlepší volba.

Otcové koncilu povzbuzují: Člověk proto nesmí pohrdat tělesným životem, nýbrž naopak je povinen považovat své tělo za dobré a hodné úcty, poněvadž bylo stvořeno Bohem a posledního dne má být vzkříšeno.⁸ „Či snad nevíte, že vaše tělo je chrámem Ducha svatého, který ve vás přebývá a jež máte od Boha? Nepatříte sami sobě! Bylo za vás zapláceno výkupné. Proto svým tělem oslavujte Boha“ (1Kor 6,19-20).

Nejde o to bojovat proti svému tělu z masa a kostí, ale proti, hříchem, egoismem napadené tělesnosti, která potlačuje ducha a tak je člověk zmítán vášněmi. Podle toho co převládá, jeví se krásným, nebo odporným.

Řecký výraz pro spásu, *soteria*, znamená původně zdraví, tělesnou neporušenost, duševní rovnováhu,⁹ zahrnuje tedy celého člověka. Znat své tělo, duši a ducha je nelehký úkol. Poznávat je na základě vztahu k Bohu a životnímu partnerovi, je snazší, než tak činit sám bez vztahu. „V něm žijeme, hýbáme se a jsme“ (Sk 17,28). Člověk odhaluje sebe sama a tvoří vlastní osobu prostřednictvím druhého člověka, ale nedosahuje celé své pravdy, dokud nepostoupí k vědění, jež o něm má Bůh, a to dosažením vrcholu, jenž tkví v osobním poznání božského Ty. V této hlubině nejintimnějšího *já* leží „identita díky milosti“ (Maxim Vyznavač). Nedosahujeme jí sami svými schopnostmi, ale přijímáme ji v řádu milosti¹⁰. Poznávání sebe a milovaného partnera, je důležité již pro snoubence, stojící před volbou na celý život. Prosit Boha o tuto milost poznávání je moudré.

⁸ Dokumenty II. vatikánského koncilu. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 193.

⁹ Tomáš Špidlík, *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2005, 22.

¹⁰ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 56.

1.2. Člověk jako muž a žena

V biblických textech se dovídáme o záměru Stvořitele s člověkem.

Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil (Gn 1,27). Tento výrok hovoří o obrazu Božím. Ve své ryzosti je tímto obrazem Kristus, kterého otcové nazývají *boholidským archetypem*. Kristus, „obraz Boha neviditelného“ (Kol 1,15), nehledá ve Vtělení jakousi andělskou či astrální podobu. Ani se nepoddává jednoduše podobě lidské. Dle církevních otců totiž Bůh, když stvořil člověka, upřel pohled vlastní myšlenky na Krista - prototyp. Kristus-*pečeť Otce* a Kristus – *Ecce homo* v sobě sjednocuje obraz Boha a obraz člověka. Výroku: „člověk je podobný Bohu“ odpovídá jeho ujištění, že „Bůh je podoben člověku“¹¹. Stávat se podobným obrazu Božímu je však pro člověka úkol. Jestliže je člověk muž a žena, nebude to úkol snadný. Pro člověka je vzorem, archetypem Kristus, archetypy pro muže zvlášť a pro ženu zvlášť jsou lidé Kristu nejpodobnější. Z žen je to Panna Maria, z mužů je to Jan Křtitel.

V Kristu, nesoucím otisk Otce, se zjevuje Nejsvětější Trojice: „Kdo viděl mne, viděl Otce“ (Jan 14,9), a v Kristu, *ecce homo*, „už není Žid nebo Řek, ...muž nebo žena“ (Gal 3,28). Tím se chce říci, že již neexistuje žádná výlučnost, ale jen lidství v úplnosti a každý jednotlivý člověk se nachází v Kristu. On je univerzálním archetypem lidství, druhým Adamem, v němž je obsaženo vše tak, jako bylo v prvním Adamovi (před zrozením Evy) obsaženo mužství i ženství neodlišené. *Ecce homo*, Kristovo lidství není vzorem k rozmnožování ani napodobování, leč je blízké každému, neboť každý v něm najde vlastní pravdu i své ontologické místo jako úd univerzálního, všeobjímajícího Těla. Mystické tělo Kristovo není ani mužské, ani ženské, neboť je místem jejich integrace¹². Když se manželé dívají na sebe, mají jeden skrze druhého spatřit toho *zcela Jiného*. A právě zde má místo zákon dvoupólovosti, který převyšuje zákon doplňování se opaků. Žádný pár sloučený na zásadě vzájemného kontrastu nenajde tvůrčí vyřešení svých různoběžností jinak než překračováním sebe a integrováním se na živém základu univerzálního smíření protikladů, jímž je Kristus¹³. Spatření Krista v manželovi, v manželce se uskutečňuje skrze zamilovanost a ta odhaluje náš pravý obraz, který máme uskutečnit. Muž vidí svoji milovanou ženu, tak

¹¹ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 70.

¹² Tamtéž, 276.

¹³ Tamtéž, 283.

jak ji vidí Bůh a stejně tak žena svého muže. Egoismus zraněného mužství a ženství však tuto prvotní krásu vztahu může zatemnit. Takže temnota pak znamená osamocení¹⁴. Manžel, už není tak bezvadný kus jako po svatbě a manželka také ne. Vztah se stává křížem. V Kristu je možné se naučit kříž vzít a nést. Duch Svatý dá sílu krok za krokem nalézt svoji obnovenou identitu mužství a ženství a tak uskutečnit vůli Otce, stát se obrazem Božím.

Světlo činí z božských tří Osob jediného Boha; z Boha a člověka činí Krista; ze dvou bytostí, které se milují, činí bytost jen jednu; z muže a ženy činí dualitu muž-žena. „Budiž světlo!“ znamená: ať sdílení, nakolik je božským principem, se rozprostírá v lidství a zde se odráží¹⁵.

Písmo pokračuje: A Hospodin Bůh utvořil z žebra, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest. (Gn 2,23).

Eva se odděluje od Adama. A to znamená, že chvíle, v níž stvořitelství akt Boží přivádí Adama k životu, již v sobě obsahuje vlastní ustavující část, vlastní polovinu, Evu. „Každý muž v sobě nese svou vlastní Evu,“ prohlašuje stará lidová moudrost. Stvoření Adama (a v hebrejštině je slovo *adam* pojem kolektivní) je stvoření počáteční lidské buňky, člověka jako muž-žena, prvků mužských a ženských v jejich počáteční neoddělené fúzi. *Geneze* literárně říká: „Stvořme člověka“ (*ha adam*, v singuláru), „ať panují“ (plurál); „a Bůh stvořil člověka...“ (singulár), „a stvořil je člověka-muže a člověka-ženu (přičemž plurál se vztahuje na singulár člověk) (Gn 1,27). Současné rozlišování mezi mužským a ženským, chápané jako dvě individuality, izolované jedna od druhé, je zcela mimo původní pravdu. Z biblického vyprávění totiž jasně vyplývá, že tyto dva aspekty člověka jsou natolik neoddělitelné, že mužská či ženská bytost, vzata a nahlížená osamoceně, není dokonalým člověkem. V jedné bytosti izolované od svého doplňujícího prvku existuje, tak říkajíc, jen polovina člověka¹⁶. Muž je vyzván „podmanit si zemi“ (Gn 1,28), „obdělávat zahradu“ (Gn 2,15), ukázat kreativní a vynalézavou schopnost svého ducha. A po svém boku nachází ženu, pomocnici, která ho inspiruje a doplňuje. Žena určená k rození, ochraně, k tomu být pramenem života a zdrojem svatosti vidí po svém boku muže, pro kterého je snoubenkou, manželkou a matkou. Podle svatého Pavla je „slávou muže“ (1Kor 11,7); v jasů své čistoty je jakoby

¹⁴ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 171.

¹⁵ Tamtéž, 171.

¹⁶ Tamtéž, 169.

zrcadlem odrážejícím tvář muže, zjevuje mu jeho samého a tím ho koriguje. Žena je obdařena intuicí konkrétního a životního, daleka vši abstrakce má dar přímého vhledu do druhého. Je to bezprostřední schopnost uchopit bez uvažování nepostihnutelnost lidské osoby. Díky tomu je vlastně *pomocí* muži v sebeporozumění a realizování smyslu jeho bytosti; ona naplňuje a dešifruje jeho osud a díky ní se muž snadněji stane tím, co je.¹⁷

Slovo Boží se obrací vždy k dvojici jsoucí tváří v tvář sobě, nikdy ne jen k muži či ženě, nikdy je neodděluje. To je však počáteční mimodějinný stav: prameny dávají prýštit živé, jasné a průzračné vodě, nic ji nekalí, „vše je dobré“¹⁸. Satan naopak tuto dvojjednost rozděluje: „Řekl ženě...“¹⁹ Strategicky útočí na Evu, která svou intuicí zajišťuje vztah mezi Bohem a člověkem a ostatní jde již samo sebou. Adam nemá zábrany následovat Evu, neboť v ní je Bohu již vzdálen na základě Stvořitelova ustanovení: „Přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2,24).²⁰ Člověk v této zkoušce neobstál a ztrácí podobnost se svým obrazem, neboť byl porušen princip jednoty. Hypoteticky vzato, kdyby Eva konzultovala ďáblovu nabídku s Adamem, společně mohli tuto lest odhalit. Následkem tohoto jednání se stalo, že lidská duše přirozeně komunikující s Bohem je znásilněna ještě neproduhovnělou tělesností, která není schopná pro něco a kvůli někomu se obětovat.

Od této chvíle se jednota muž-žena stává polarizovaným mužstvím a žentvím nabitým přitažlivostí i znechucením. Termín *communio* přechází v termíny *polarizace*: „Já jsem svá a on je svůj.“ Zpřevrácení vztahů končí jejich zpředmětněním, to znamená přeměnou všeho v předmět. Od chvíle zpřetrhaného sdílení se rodí vědomí služebníků a pánů. A nic již nezabrání, aby se žena muži jevila jen jako předmět rozkoše nebo despotické moci. Muž vystupuje z viditelného pole Boha, je ve stínu vzhledem k Bohu, vchází do vlastní noci, a proto ho Bůh volá: „Ajeka!“ (hebrejsky „Kde jsi?“) (Gn 3,9). Do každého vztahu se vklínuje cizí element: odstup. Být tváří v tvář se ztrácí distancí, takže od prvního takového postoje již nepřestane jeden na druhého během dějin volat: „Ajeka! – Kde jsi?“

Toto přeskupení nejhlubších vrstev lidské přirozenosti je potvrzeno slovy, kterými se Bůh poprvé obrací k němu a k ní odděleně: „Ženě řekl...“ (Gn 3,16) a

¹⁷ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 315-316.

¹⁸ Tamtéž, 173.

¹⁹ Tamtéž, 175.

²⁰ Srov. tamtéž, 192.

„Adamovi řekl...“ (Gn 3,17). Takto nám údaje biblického zjevení jasně ukazují, že rozdíl mezi mužským a ženským není problém fyziogomický ani psychologický, ale *duchovní*. Poukazuje na základní tajemství, jež zcela obklopuje lidskou bytost.²¹

Opětovné zcelení lidské buňky v Kristu je vlastním jádrem manželského tajemství.²² Kristus je posilou svátostného manželství a lékem proti rozdělení manželů, zárukou trvalosti svazku. Není tedy třeba vasedávat v salónech krásy, či sledovat blogy partnerských poraden a znát nejnovější trendy, ale důležité je společně žít duchovní život, učit se poznávat Krista a stávat se mu podobným. Tato manželská spiritualita má svůj vývoj, postup. Muž a žena na počátku, i během společného soužití musí čelit svým rozdílům, než dosáhnou sjednocení. Proto žena může rozpoznávat svoji pravou identitu ve vzoru, archetypu ženství, kterým je Panna Maria a muži pomáhá ke Kristu jeho předchůdce, archetyp mužství Jan Křtitel. Bůh nemůže nikoho přinutit, aby lásku opětoval, a proto příchod Boha závisí na oněch *Jeho*, patřících ke Slovu, nepostradatelných pro uskutečnění Vtělení, těch, kteří na něj věrně čekají a přijímají.²³

1.2.1. Archetyp ženství

Co je na Marii zářící, to je podstatné pro vzor ženství. Maria je především *Theotokos*²⁴. Ona svým *fiat* dává sebe Bohu. „Vtělení bylo nejen dílem Otce - jeho moci a jeho Ducha - ale rovněž dílem svobody a víry Panny Marie. Bez jejího souhlasu, čistoty a součinnosti její víry by se záměr Boží nemohl uskutečnit, stejně tak jako by nebylo výsledku bez zásahu božských Osob. Teprve potom, co byla Marie seznámena a přesvědčena, vzal ji Bůh za Matku a přijal z ní tělo, které mu ona ochotně poskytla. Tak jako On se vtělil dobrovolně, chtěl, aby ho Matka dobrovolně a z vlastní vůle zrodila.“²⁵

Čím více se Bůh *zlidštuje* a pozvedá člověka na vlastní úroveň tím, že ho učinil svým přesným obrazem, tím více stojí před svou nezměrnou ideou lidství, ideou, která v člověku vidí obraz Jsoucího. Proto Kristus říká: „Kalich, který já piji, pít budete, a v křest, ve který já budu ponořen, ponoření budete“ (Mk 10,39). Všechno se sbíhá v kříži zasazeném na prahu nového života.²⁶ A právě z rány Panny, jejíž „duší pronikne

²¹ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 178.

²² Tamtéž, 179.

²³ Srov. tamtéž, 292.

²⁴ Bohorodička.

²⁵ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 255-256.

²⁶ Tamtéž, 256.

meč“ (Lk 2,35), z Ducha a z krve se zrodil archetyp ženství. Pro Pannu Marii začíná služba ženy ve chvíli Zvěstování, ale archetypicky je zakořeněna v kříži a vyrůstá z něj.²⁷ Služba ženy tedy spočívá v přijímání každodenního kříže a v těsném spojení s Bohem. Díky dokonalé jednotě lidského s božským, se stává vzkříšená Panna *první zbožštělou lidskou bytostí* a tím potvrzuje Boží záměr ohledně stvoření.²⁸ Toto zrození Boha tvorem ukazuje na neobyčejnou moc, již je obdařena každá žena, když se skutečně stane *novým stvořením*: má moc rodit Boha ve zpustošených duších.²⁹ *Koruna dogmat, Panna Marie, vrhá světlo na tajemství Nejsvětější Trojice*. To světlo bylo definováno dogmaticky: „Ty jsi porodila Syna bez otce, toho Syna, kterého zplodil Otec bez matky.“ Nahlížíme zde úzkou blízkost dvou tajemství. Otcovu otcovství v božském světě odpovídá mateřství Panny v lidském. Komentář svatého Serafima Sarovského na téma evangelního podobenství o pannách zdůrazňuje mateřské charisma ženství. Říká, že panenství oněch pěti pošetilých dívek je neplodné, neboť zbavené charizmatu, stává se *ne-mateřským*. Duch Svatý nezastupuje Otce, ale vytváří stav mateřský jako *duchovní* moc rození, rozmnožení života. Je to vidět ve vzájemném poměru Slova a Ducha. Syn v sobě nosí vše, co se týká slova, pravdy, obsahu. Duch Svatý *oživuje*, nic nového nedodává, ale potvrzuje a zjevuje - „uvede vás do celé pravdy. On totiž nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit to, co uslyší“ (Jan 16,13) – vkládá do světa, rodí.

Biblické vyprávění o stvoření již ukazuje Ducha Svatého v roli toho, který *sedí* na propastné tůni jako na hnízdě, odkud se má vyklubat vesmír (srv. Gn 1,2), církev i budoucí tělo Kristovo. Duch Svatý sestupuje na Pannu a ona porodí Krista. Duch Svatý sestupuje o letnicích na apoštoly a je zrozena církev, tělo Kristovo. Sestoupí na chléb a víno a promění je v Pánovo tělo a krev, pokřtěného činí údem Krista. To Duch Svatý *formuje* Krista a rodí ho v duši každého věřícího, to on připravuje eschatologické zrození Božího království. Charismatické povolání ženy se zde ukazuje zcela zřetelně: je jím duchovní mateřství, jež pomocí Ducha Svatého rodí Krista v každé lidské bytosti.³⁰ Žena má intuitivní chápání hodnot pocházejících od Ducha Svatého, je přirozeně nadána náboženským smyslem. Výrok Tertuliána *anima naturaliter christiana*, duše lidská je přirozeně křesťanská, platí zvláště pro ženy. Marxisté to velmi dobře věděli. Emancipace žen a neohlížení se na pohlaví byly jejich první cíle.

²⁷ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 257.

²⁸ Srov. tamtéž, 258.

²⁹ Tamtéž, 272.

³⁰ Tamtéž, 269-270.

Maskulinizace, pomužštění ženy, mělo za cíl od základu změnit její antropologické založení. Zevnitř v její psychice, ji učinit stejnou jakou je povaha muže. Záměr zrušit rozdíly vypovídá o nejostřejším boji proti Božímu zákonu, protože chce vymazat charizmatickou rovinu ženství. Avšak ze srdce ženy prýští spontánně a instinktivně odolnost vůči materialismu a všem ďábelským prvkům rozkládajícím moderní civilizaci. Po již vysloveném *fiat* je právě žena předurčena říci: „Ne, nemůžeme takto dál“.³¹

Ženství se projevuje v rovině ontologické, není slovem, leč bytím (*esse*), lůnem stvoření. *Theotokos* rodí *svaté dítě*, dává své tělo tomu, který přichází vložit obsah, slovo, moc, konání. Mužství pro abstraktní představy svého rozumu neustále sklouzává do schematismu. Spoutáno svou teoretickou nemohoucností bouří se proti hmotě, tělu, snadno projevuje gnostické pohrdání a řítí se do nelidských způsobů askeze.³² Jestliže však askeze jako námaha a boj je ve své podstatě násilím, má tedy formu podstatně mužskou, pak vnitřní čistota a bezprostřední intuice krásy jsou vlastnostmi ženství. Muž tyto vlastnosti dobývá v tvrdé dřině a potu tváře. Žena je naopak dokáže projevit spontánně, s lehkostí a půvabem své přirozenosti. Citlivost svatého Serafima Sarovského nebo svatého Františka z Asissi projevovaná *našemu bratru tělu* je znakem silně ženským: prozrazuje příslušnost k rodu Panny. „Raduj se, ty, která jsi počátkem Kristových zázraků“ – volá liturgický text mluvící o zázraku na svatbě v Káně Galilejské. Panna nekoná zázraky, ona je vyvolává. Vyprávění zaměřené na samý vrchol svatebního veselí obsahuje bohatou symboliku jakostní proměny vody vášně v šlechetné víno, příslibu eucharistie i prorocké obnovy jednoty mužství a ženství.³³

1.2.2. Archetyp mužství

Na vzor mužství ukazuje sám Ježíš, když říká: „Amen, pravím vám: Mezi těmi, kdo se narodili ze ženy, nepovstal nikdo větší než Jan Křtitel“ (Mt 11,11).

Před narozením, dokonce před početím, je jeho jméno ohlášeno andělem Zvěstování Zachariášovi; znamená: *Hospodin vysvobozuje*, a je o něm řečeno: „Bude plný Ducha Svatého už od mateřského lůna“ (Lk 1,15). To co se získává teprve v duchovní zralosti, je Janovi dáno ještě dříve, než přišel na svět, a když se narodil, svět

³¹ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 325-326.

³² Tamtéž, 261.

³³ Tamtéž, 265.

se divil: „Mnozí se budou radovat z jeho narození“ (Lk 1,14). Provázela ho znamení „a ruka Páně byla s ním“ (Lk 1,66), on sám se stává touto rukou, prstem Božím majícím ukázat na něj a zvolat: „Hle, beránek Boží!“ (Jan 1,36). Je též nazýván *andělem na zemi*, na jedné fresce je Jan zobrazen v podobě téměř průsvitné, jeho údy se zdají být zbavené pozemské tíže, není v něm nic tělesného: je zcela produchovní a v jeho asketické tváři žhne ohnivý pohled očí; mocná křídla obdivuhodně podtrhují tohoto *anděla na zemi a člověka nebes*. Liturgické texty oslavují jeho čistotu patřící již do jiného eónu. Ikona nám lépe než slovo tlumočí tento stav, kdy mužství svatého Jana už nemá ani náznak živočišnosti.³⁴ Jeho duše i tělo jsou duchovní.

Pán o něm vydává před zástupem svědectví plné hlubokého tajemství: „Je víc než prorok“ (Mt 11,9). Prorok odhaluje skryté úmysly Boží, předává lidem jeho slova. Svatý Jan je svědkem: potvrzuje událost, již se sám účastní. Je více než prorok, neboť jeho svědectví je jednou z lidských podmínek v poslání Krista: „Je třeba, abychom zcela splnili Boží vůli“ (Mt 3,15).³⁵ Ve Starém zákoně si Duch Boží vybíral celý zástup svědků svého pronikání do světa. V Novém zákoně se tato hodnota stala všeobecnou, získává ji každý mocí svátostného pomazání, které člověka činí charismatickou bytostí, poznačenou pečetí Ducha. Prorok nepředpovídá budoucnost, leč vidí události eschatologicky. Jeho pohled se nezaměřuje na dění v budoucnosti, ale na poslední den. Jeho charisma je darem pro službu církve, protože jeho přímá zkušenost Boha velmi silně vyvolává apoštolát svědectví. Neprojevuje se kázáním a katechezí biskupů, ale v interpretaci tajemství víry skrze živé *teologické místo*, jímž je sám člověk. Obecné kněžství, obrácené ke světu, se nachází mezi strukturou církve a profánní realitou světa a je jediným spojením mezi nimi. Toto svědectví je jako napřímený prst Předchůdce na toho, který přichází; jeho násilnost popírá především čas světa, který není otevřen očekávání.³⁶ Naše přelidněná města se stala strašlivou pouští, místem samoty, kde Kristus a Satan pokračují v otřásajícím dialogu. Mystická realita Hagar, byla přenesena do našich měst. Hora Choreb a pobřeží Mrtvého moře byly zevšeobecněny a mocí milosti posledních časů se jejich realie dotýkají každé žijící duše.³⁷

³⁴ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 286-288.

³⁵ Tamtéž, 285-286.

³⁶ Tamtéž, 301-302.

³⁷ Srov. tamtéž, 298-299.

Každý křesťanský život je obrácen k poslednímu. V tomto napětí nejde o morální dokonalost lidských snah, ale o účast na transcendentním konání Boha. Nejde o intelektuální akt pochopení Boha, ale o akt Boha chápajícího nás.

Ženy tuší, že bez Boha žít nelze, proto je nalezneme v lavicích kostelů, muži fascinováni svojí „smysluplnou“ kreativitou dnešních možností zůstávají v rovině materiální a pro svoji zaneprázdněnost nemají pro Boha čas. Jejich děti však potřebují vidět zvednutý prst, ukazující na Krista. To je poselství těch, které *Hospodin vysvobozuje*.

1.2.3. Obraz a podoba v Trojici

Bůh, nekonečně přetékaný Láskou Trojice, se chce zjevovat ve stvoření. Bůh vložil svou svatost do světa a utváří svůj lid ke svému obrazu jako všeobecné kněžství mužů a žen.³⁸ Jaká je tedy předloha pro obraz člověka? Bůh žijící v Trojici, nám vypovídá o vztahovosti Otce, Syna a Ducha Svatého, tří svobodných Osob, žijících v jednotě. Otisk této transcendence můžeme vidět v rodině. Vztah muže a ženy, dvou osob je založen na lásce, která je sjednocuje a jejím vyjádřením je třetí osoba a to je dítě. Rodina je tedy ikonou Trojice ve světě.

To, že je rodina v dnešním světě ohrožována různými lživými naukami a útoky, je zřejmě dílo ďábla. V Římě zaučující se exorcista hovoří o boji proti démonům: ...příčiny démonického vlivu se liší případ od případu. Vliv účasti na praktikách ďábla se rovněž mění s každým případem. Ale jeden z faktorů, který vypadá, že má něco společného pro všechny posedlé lidi, spočívá v „hlubokých ranách v jejich životech. Jde především o ty, které vznikly v jejich rodinách.“ Jde zejména o oblasti, kde „udělali rodiče velmi špatné rozhodnutí“, a tak „pustili vliv Zlého do svého domova“. Uvádí zde takové věci, jako je „manželská nevěra, potraty a konání takových věcí, jež rozbíjejí rodinu“. „A co je rodina?“ zeptal se rétoricky. „Rodina je ikona, je to obraz Nejsvětější Trojice. Proto ji ďábel nenávidí.“³⁹ Tedy důvod, aby se člověk, žijící v rodině, stával ve své svobodě podobný svému vzoru, Nejsvětější Trojici, aby žil v jednotě a lásce. To vede bezprostředně k úkolu: stát se účinně svatým, dokonalým, bohem v řádu milosti, bytostí, která má účast na povaze božského života: nesmrtelnosti a ucelenosti, čistotě.

³⁸ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 35.

³⁹ Světlo, týdeník Matice Cyrilometodějské, *V Římě se zaučující exorcista hovoří o boji proti démonům*, 4. 12. 2016, 12.

Tradice mluví jasně a rozhodně: po pádu zůstal *obraz* beze změny, ale vržen do ontologického mlčení, neúčinný pro zničení vši schopnosti *podobnosti*, stal se radikálně neprobuditelným přirozenými silami člověka. Svatý Řehoř Palama upřesňuje: „To, že jsme stvořeni k obrazu, nás povyšuje nad anděly, avšak určení k podobě nás snižuje pod ně, neboť zde jsme nestabilní.“ „Prvotním hříchem jsme odhodili podobnost, ale neztratili jsme bytí k obrazu.“ Kristus obnovuje sílu působení, znovu zakládá podobnost, a tím osvobozuje obraz – jeho záři můžeme vnímat ve světcích a dětech. Svatý Řehoř Nysský nám zanechal své antropologické kérygma: bytost je člověkem jen tehdy, když je hýbána Duchem Svatým, jen když je *podobným obrazem*. Obraz je konstitutivní a normativní a nemůže být nikdy ztracen ani zničen. Ve své funkci souladnosti, bohotvornosti činí reálnými slova: „Vy však buďte dokonalí, jako je dokonalý váš nebeský Otec“ (Mt 5,48). Až bude Bůh „všechno ve všem“ (1Kor 15,28), chrámy budou přizpůsobené přítomností toho, jenž je naplňuje a oduševňuje. Biblická *filiace* vylučuje jakoukoliv představu právní adopce. Kristologie ukazuje dostatečně, že v Kristu jsou synové skutečně podobni Otci. Jestliže Bůh je nesrovnatelný, srdce lidské, jež jenom Bůh může změřit, obsahuje cosi jedinečného a *srovnatelného*, jak úchvatně vyjadřuje svatý Řehoř Nysský: „Jestliže se něco vztahuje k Bohu, aby to mohlo být Boha účastno, musí ve svém bytí vlastnit něco odpovídajícího božskému“ (1Jan 4,16). Novozákonnímu zjevení „Bůh je láska“ přísluší odpověď člověka (Boha): *Miluji, tedy jsem*.⁴⁰

Mezi Bohem a zbožštělým člověkem Království je jen tento rozdíl: „Božství je nestvořené, člověk stvořený.“ Pod vlivem *obrazu* chápe křesťanství samo sebe jako: „připodobňování se přirozenosti Boha“; sklánějící se Trojice prozařuje mnoho lidských hypostazí sjednocených ve stejné a jediné lidské přirozenosti.⁴¹ Hypostaze se přesně určuje jako: osoba zbožštělé bytosti. Jedinec je kategorií sociologickou a biologickou, která zcela patří přirozenosti. Je částí celé přírody a vyděluje se z ní opozicí, ohraničováním a uzavíráním. V přirozeném stavu splývá *prospón* s jedincem, je jen jistou možností osoby. Pokud se má jedinec realizovat, je nutný přechod k hypostazi. Hypostaze je kategorií duchovní, není částí, naopak, obsahuje v sobě vše; jinak by nebyla schopnost zhypostatizování vysvětlitelná.⁴²

⁴⁰ Pavel Evdokimov, *Žena a spása světa*, Refugium, Olomouc 2011, 79-80.

⁴¹ Tamtéž, 73.

⁴² Tamtéž, 58.

Rodina je místem, kde z jedinců se stávají osoby vydáváním se jeden druhému skrze lásku a sjednocování jedním Duchem Svatým v Kristu je jejich svazek pevný a trvalý. Manželé, kteří nestojí o pomoc Boha v jejich společném soužití, se vystavují nebezpečí působení ďábla, který působí nesoulad, rozdělení a samotu. Manželé žijící neduchovně jsou jenom jako dva jedinci vedle sebe na úrovni sociologické a biologické. Láska je ponížena na sebelásku a uspokojení. Klamná výhodnost takového svazku trvá do doby, kdy uspokojení přestane přicházet. Sebeláska není schopná se v nesnázích obětovat, a proto odchází hledat něco lepšího.

1.2.4. Obraz a podoba ve vztahu Krista a církve

„V den kdy Bůh stvořil člověka, učinil jej k podobě Boží. Muže a ženu je stvořil...“ - „Toto tajemství je veliké; mám na mysli vztah Krista a církve.“

Ne k nějaké jednotlivé části lidské bytosti, nýbrž ke skutečné jednotě jejich dvou stránek, mužské a ženské, se prvotně vztahuje obraz Boží, podle něhož je stvořen člověk. Tak jako se Bůh chová k tomu, co stvořil, jako se Kristus chová ke své církvi, tak se má muž chovat ke své ženě. Ačkoliv jsou tato slova tak dokonale známá, přesto se jejich smyslu málo rozumí. Tak jako Bůh vytváří vesmír, jako Kristus buduje církev, tak člověk musí vytvářet a budovat svůj ženský protějšek. To, že muž představuje aktivní a žena pasivní princip, že muž má mít tvořivý vliv na rozum a charakter ženy – to jsou zajisté elementární teze, my však nemáme na mysli tento povrchní vztah, ale ono „veliké tajemství“, o kterém mluví apoštol. Třebaže toto veliké tajemství není totožné se vztahem Boha a člověka, je jeho důležitou analogií. Vždyť již budování církve Kristem se odlišuje od vytváření vesmíru Bohem jako takovým. Bůh tvoří vesmír z ničeho, tzn. z čisté potence bytí, z prázdnoty postupně naplňované, tj. přijímající prostřednictvím činnosti Boží reálné formy věcí postižitelných rozumem, zatímco Kristus vybudovává církev z materiálu již na různé způsoby zpracovaného, oduševnělého a ve svých součástech iniciativního, který je třeba pouze seznámit s principem nového duchovního života v nové vyšší sféře jednoty. Muž má konec konců pro svou tvůrčí činnost v osobě ženy materiál, který se rovná jemu samotnému co do stupně aktualizace, navíc má pouze potenciální přednost počínání, pouze právo a povinnost prvního kroku na cestě k dokonalosti, nikoli samotnou dokonalost. Bůh se staví k tvoru jako všechno k ničemu, tj. jako absolutní plnost bytí k čisté potenci bytí, Kristus se staví k církvi jako aktuální

dokonalost k potenci dokonalosti přetvářené v dokonalost skutečnou. Vztah mezi mužem a ženou je vztahem dvou různě působících, avšak stejně nedokonalých potenci, které jsou schopny dosáhnout dokonalosti pouze v procesu vzájemného působení. Jinými slovy – Bůh pro sebe od tvora nedostává nic, žádný zisk, nýbrž všechno dává jemu; Kristu se nedostává od církve žádného zisku ve smyslu dokonalosti, naopak všechnu dokonalost dává On jí, Jemu se však od církve dostává zisku ve smyslu plnosti Jeho integrálního těla; konečně se muž a jeho ženské *alter ego* vzájemně doplňují nejen v reálném, nýbrž i v ideálním smyslu, když dosahují dokonalosti pouze vzájemným působením. Člověk může tvůrčím způsobem obnovovat obraz Boží v živém předmětu své lásky jenom tak, aby zároveň obnovil tento obraz i v samé podstatě; sám však pro to sílu nemá, neboť kdyby ji měl, nepotřeboval by její obnovu; a jelikož se mu jí nedostává, musí ji dostat od Boha. Člověk (muž) je tedy tvůrčí, ve vztahu ke svému ženskému doplňku životodárný princip ne sám o sobě, ale jako prostředník neboli průvodce božské síly. Vždyť ani Kristus netvoří nějakou svou izolovanou silou, nýbrž toutéž životodárnou silou božství; jelikož však je sám Bůh, vládne touto silou podle své přirozenosti a aktu, zatímco my ji vládneme na základě požehnání a jeho přijetí, majíce v sobě pouze možnost (potenci) ji vnímat.⁴³

Tak jako je Kristus spojen s církví duchovně i tělesně, takovou jednotu má tvořit člověk, jako muž a žena, jedno tělo a jedna duše (srov. Ef 5,32). Je tedy důležité vzájemné působení mezi mužem a ženou a nový produhovnělý způsob života, aby životodárná síla božství mohla proměňovat a obnovovat obraz Boží k jeho podobě v člověku.

1.3. Základy duchovního života

Rozdíl mezi manžely, kteří staví svůj vztah na duchovních principech nebo na materiálních je stejný, jako v podobenství o dvou stavitelích. Rozvážnost prvního a bláznivost druhého vyjde najevo v čase zkoušky (srov. Mt 7, 24-27).

Každý člověk, žijící v manželství, má šanci žít duchovním životem. Měl by být svéprávný⁴⁴ a tudíž obdařen rozumem a svědomím.

⁴³ Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 215-217.

⁴⁴ Nesvéprávní nemohou uzavírat manželství.

Rozum a svědomí usvědčují náš obyčejný, smrtelný život ze špatnosti a nedostatečnosti a vyžadují jeho nápravy. Aby ho člověk, ponořený do tohoto špatného života, napravil, musí najít oporu mimo něj. Věřící nacházejí takovou oporu v náboženství. Věcí náboženství je obrodit a posvětit náš život, spojit ho s životem božským. To je především dílo Boží, ale bez nás se nemůže uskutečnit: náš život nemůže být obrozen bez našeho vlastního působení. Náboženství je dílo boholidské i dílo pro nás samy. Ale při každém díle je nutno si napřed osvojit neměnné základní způsoby a úkony, bez nichž nelze postupovat dále. I pro náboženství je nevyhnutelně třeba takových počátečních úkonů. Nevybrali jsme je náhodně ani libovolně: vyplývají samy z podstaty náboženského díla.

Úlohou náboženství je napravit náš zvrácený život. Neboť my vůbec žijeme bezbožně, nelidsky, v otroctví nižší přirozenosti. Povstáváme proti Bohu, oddělujeme se od bližních, podrobujeme se tělu. Pro pravý život, jaký má být, je nutný pravý opak: dobrovolné poddání se Bohu, vzájemná jednomyslnost (solidarita) a ovládnutí přirozenosti. Počátek tohoto pravého života je nám blízký a není nesnadný. Počátek dobrovolného poddání se Bohu, čili souladu s Bohem, je modlitba. Počátek jednomyslnosti mezi lidmi je dobročinnost, počátek vlády nad přirozeností je osvobození se od její moci skrze zdrženlivost od nízkých přání a vášní. Abychom tedy napravili svůj život, musíme se modlit k Bohu, pomáhat si navzájem a omezovat své smyslné pudy. Modlitba, almužna a půst – v těchto třech úkonech spočívá veškeré osobní či soukromé náboženství.

Ale člověk nežije jen osobním životem, nýbrž i životem společenským: žije ve světě. Když žije ve světě, musí žít v pokoji – míru. Ale jak možno žít v míru a pokoji, když nad světem vládne rozkol, když celý svět leží ve zlu? Především nesmíme věřit, že toto zlo je něco nezměnitelného. Naopak ono je lživé a změnitelné. Nespočívá v něm smysl světa. Smysl světa je mír, soulad, jednomyslnost všech. To je nejvyšší dobro, když všichni jsou sjednoceni v jedné všeobjímající vůli, když všichni jsou solidární v jednom společném cíli. Toto je nejvyšší dobro a v něm spočívá veškerá pravda světa. V rozkolu, v oddělení není pravdy. Svět stojí a trvá pouze buď dobrovolným či nedobrovolným sjednocením všech. Kde je taková bytost, kde je taková věc na světě, která může obstát ve své oddělenosti? A když nic nemůže obstát ve své oddělenosti, znamená to, že tato oddělenost je neudržitelná, že není pravdou, že pravda je v opaku: v kosmickém a všesvětovém sjednocování. Toto sjednocování tak či onak, dobrovolně

nebo nedobrovolně, uznávají všichni, kdo hledají pravdu. Plná pravda světa pak je v jeho živé jednotě jako oduševnělého a bohonosného těla. V tom je pravda světa a v tom je i jeho krása. Když mnohotvárnost smyslových jevů se pojí v jedno, tento viditelný soulad pocítujeme jako krásu.⁴⁵

I sjednocování manželů může trvat třeba po celý život a přechodný, dílčí nesoulad se může jevit jako nedobrovolné sjednocování; oddávání se do vůle Boží, vzájemná podpora a zdrženlivost ve smyslné pudovosti. Tak se postupně svazek muže a ženy stává pravdivým a krásným podle obrazu Krista a církve.

Ona jednota, kterou se udržuje a spojuje svět, nemůže být jen abstraktní ideou. Je to živá osobní síla Boží, a všejednotící podstata této síly se nám zjevuje v boholidské osobě Krista, v němž přebývá všechna plnost Božství tělesně. Kristus nemůže být pro nás skutečným, když zůstane jen historickou vzpomínkou: on se nám musí zjevit nejen v minulosti, nýbrž i v přítomnosti. A toto přítomné zjevení musí být nezávislé na naší osobní omezenosti. Taková, na naší osobní omezenosti nezávislá, skutečnost Krista a jeho života je nám dána v církvi.⁴⁶

Církev uvádí do tajemství života s Kristem.

Tak tedy osobní i společenské náboženství v nejtěsnějším vzájemném svazku se obracejí na každého člověka s těmito příkázáními: Modli se k Bohu, pomáhej lidem, ovládej svou přirozenost, připodobňuj se vnitřně živému Bohočlověku Kristu, uznávej jeho skutečnou přítomnost v církvi a stavěj si za cíl uvádět jeho Ducha do všech oblastí lidského i přírodního života, aby se skrze nás spojil boholidský řetěz veškerého tvorstva, aby se nebe spojilo se zemí.⁴⁷

1.3.1. Modlitba

Jedním z komunikačních mostů mezi nebem a zemí je modlitba. Z naší strany je exitem ze světa zla do světa dobra. Zlo panuje na zemi a v nás samých, a když se ho snažíme přemoci, ze zkušenosti jsme se přesvědčili o bezmocnosti naší dobré vůle. Nastává pro nás tedy mravní nezbytnost hledat jinou vůli, která dobro nejenom chce, nýbrž i dobrem vládne, a tedy může i nám udělit sílu dobra. Taková vůle existuje, a dřív než ji začneme hledat my sami, ona již nachází nás. Ona se hlásí naší duši ve víře a

⁴⁵ Srov. Vladimír Solovjov, *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, 14-15.

⁴⁶ Srov. tamtéž, 15-16.

⁴⁷ Tamtéž, 17.

spojuje nás se sebou v modlitbě. Kdo se nemodlí, tj. nespojuje svou vůli s vůlí vyšší, ten buď nevěří v tuto vyšší vůli, nevěří v dobro, anebo se považuje za plného vlastníka a vládce dobra, a svou vůli považuje za dokonalou a všemohoucí. Nevěřit v dobro je mravní smrt, věřit v sebe samého jako v pramen dobra- je nerozum. Věřit v božský pramen dobra a modlit se k němu a přitom mu odevzdávat celou svou vůli ve všem je pravá moudrost a počátek mravní dokonalosti. Milost nás obrací k Bohu, a my pouze souhlasíme svou vůlí s takovým obrácením. V tom je podstata modlitby, která je už jakýmsi dobrým a opravdovým skutkem; zde jsme činní v Bohu a Bůh působí v nás. To je již počátek nového duchovního života. Bůh sám v sobě existuje věčně, ale my si máme přát, aby začal existovat pro nás. Poněvadž pokud žijeme podle své a světské vůle, Bůh pro nás jako by neexistoval.⁴⁸ Žalm to vyjadřuje slovy: „Ale můj národ na můj hlas nedbal, Izrael mě neposlouchal. Nechal jsem je tedy v zatvrzelosti jejich srdce, ať si žijí podle svých nápadů!“ (Ž 81(80), 12-13).

Pravá modlitba má dvě hlavní vlastnosti: nezištnost a působivost. Modlitba, kterou Kristus naučil své učedníky, má tyto vlastnosti v plné míře. Je to modlitba úplně nezištná, neboť v ní se nemodlíme za žádné dobro výlučně pro sebe, ani za žádné dobro, které by nás oddělovalo od druhých. Pravý cíl této modlitby spočívá v tom, aby Bůh byl všechno ve všem. Tento cíl se přímo vyjadřuje v prvních třech prosbách: posvět' se jméno tvé, přijď království tvé, buď vůle tvá jako v nebi tak i na zemi. Předměty ostatních proseb vyjadřují jen prostředky anebo podmínky pro uskutečnění tohoto vyššího cíle, pokud se týká i nás. Neboť Bůh nemůže být všechno ve všem, nebude- li i v našem osobním životě. A proto odevzdáváme Bohu především svůj hmotný, materiální život. Když se modlíme o vezdejší chléb, už se nepovažujeme za hospodáře a pány svého hmotného života, nýbrž podřizujeme ho životu božskému. Když se modlíme za odpuštění hříchů a kvůli Bohu odpouštíme svým viníkům, už nehledáme spravedlnost svou, ale uznáváme spravedlnost Boží, která jediná je pravdivá. Nakonec když se modlíme, abychom nebyli uvedeni v pokušení a byli zbaveni hříchu, už si nemyslíme, že svými cestami unikneme zjevné i tajné činnosti zlého principu, nýbrž volíme si jedinou spolehlivou cestu Božího vedení.

Protože modlitba Páně je plně nezištná, je zároveň i plně působivá. Každá z proseb, kterou přednášíme s vírou, obsahuje v sobě i počátek svého vyplnění.⁴⁹ Když si manžel i manželka přejí, aby Bůh pro ně existoval, a vyjadřují to svými nezištnými

⁴⁸ Srov. Vladimír Solovjov, *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, 31-33.

⁴⁹ Srov. tamtéž, 50-51.

modlitbami, mohou si být jisti, že Bůh je bude v sobě stále sjednocovat. To je pro ně veliká naděje, že si budou rozumět a vzájemně se podporovat; budou jedné mysli.

Z prožitého však zjišťujeme, že naše modlitby jsou neúčinné a nerozumíme si. Když jsme upřímně uvěřili v Boha a pocítili v sobě působení Boží milosti, máme počátek nového duchovního života. Klam je v tom, že se bere tento počátek za dosažený cíl. Avšak ve skutečnosti v duchovním člověku přebývají a působí dále dvě živé síly: počátek nového života milosti a zbytek předešlého hříšného života. Proto i když jsme v Bohu, existuje v nás ještě něco, co není od Boha, co není dobré, je to tělesná žádostivost, ctižádost a vládychtivost. Bezpochyby pro čistého je vše čisté, ale otázkou je, zda jsme my úplně čistí? A na tuto otázku dává svědomí zkoušeného pokušením jasnou odpověď. Žijeme nikoliv pod zákonem, ale pod milostí, jsme duchovní lidé. Budiž. Ale z toho nijak neplyne, že všechno, co děláme anebo co se s námi děje, je taktéž z milosti a z duchovnosti. Tak například když cítíme hlad a žízeň, není to podle milosti ani ne proto, že jsme duchovní, nýbrž proto, že v nás ještě zůstává živočišná přirozenost. A právě tak, když se v nás, třeba duchovních lidech, objeví nečisté myšlenky anebo touha po cizí chvále anebo touha po moci, to všechno nepochází z toho, že jsme duchovní, nýbrž z toho, že jsme ještě nedostatečně duchovní.⁵⁰ Z toho vyplývá i neúčinnost našich modliteb. Náš úmysl nevede ke spáse, ale je zaměřen na věci pomíjějící, „hleďte Boží království, ostatní dá vám Pán“ (srov. Mt 6,33).

Má-li modlitba dosáhnout vyslyšení, musí se konat ve jménu Kristově. On je pravý Prostředník mezi Bohem a lidmi (srov. 1Tim 2,5). Kristus je prostředníkem jako člověk obdařený plností milosti, protože „v Kristu Bůh usmířil svět se sebou“ (srov. 2Kol 5,19). Ježíš Kristus nestojí *mezi* Bohem a lidem, ani není Božím zástupcem, jakým by mohl být anděl, protože on sám je „původcem věčné spásy“ (srov. Žid 5,9). V Něm tedy Bůh mluví k lidem a skrze Něho se lidský hlas povznáší k Bohu a tak se účastní na věčném dialogu mezi Bohem a jeho Slovem.

Sbližování našeho ducha s Bohem se děje hlavně v modlitbě, vykonané „v Duchu“. Mluvit s Bohem vyžaduje určitý druh inspirace, protože člověk při modlitbě je „veden Duchem Božím“. Projevuje se především tímto způsobem: spojuje naši modlitbu s modlitbou Synovou, dává jí moc dosáhnout toho, oč prosí, zjevuje poznání tajemství, spojuje modlitby jednotlivců v jeden jediný hlas církve. Bez Ducha by

⁵⁰ Srov. Vladimír Solovjov, *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, 48-49.

modlitba nemohla být kristologická. Pro Pavla být „v Kristu Ježíši“ (srov. Řím 8,1) znamená žít „Duchem“ (tamtéž 2).

„Duch nám přichází na pomoc v naší slabosti. Vždyť ani nevíme, oč se máme vlastně modlit“ (Řím 8,26). Utěšitel (Paraklet) je „Duch synovství, v němž voláme Abba, Otče!“ (srov. Řím 8,15; Gal 4,6).⁵¹ „váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho prosíte“ (Mt 6,8).

Takto vystupujeme v duchu skrze Syna až k Otci, a Otec, čekající na naše obrácení k Němu, dává všechno dobro skrze Syna v Duchu. „Když se přibližujeme k Bohu,“ napomíná Řehoř z Nyssy, „zkoumejme nejprve svůj život; potom budeme mít odvahu vyslovit toto slovo: Abba. Ten totiž, kdo nám předpisuje nazývat ho Otcem, nám nedovoluje lhát.“ Dnešního čtenáře dávných výkladů Otčenáše překvapuje opakované zdůrazňování, že tato modlitba se musí považovat za pravidlo života, protože modlitba je marná, jestliže život není uváděn do souladu s ní. Vztah „Otec- syn“ vyžaduje proto podobnost.⁵² Pravdivost naší modlitby se projeví i do vztahu k bližnímu; manželé, kteří se budou upřímně snažit o sblížení s Bohem, budou jednotnější a více si podobnější. Proto třeba společná modlitba jevící se zpočátku jako násilná se časem stane krásnou příležitostí k setkávání a duchovní školou pro děti. Společná modlitba je vlastní svátostnému manželství, neboť ono konstituuje „domácí církev“ - rodinu. Rodina, která se společně nemodlí je duchovně mrtvá a podléhá rozkladu. „Oddá-li se člověk samotářskému životu bez vnějších vztahů, nemůže uniknout šílenství...“⁵³ Jeden duch, jedna víra je v rodině zdrojem vzájemné podpory. Druh a forma společných modliteb má svůj vývoj podle situace v rodině, stejně tak směřování úmyslů a vzájemného žehnání.

1.3.2. Almužna

Když se člověk mravně spojuje s Bohem v pravé modlitbě, spojuje s ním nejen sebe, nýbrž i druhé. Stává se jedním ze spojujících článků mezi Bohem a tvorstvem, mezi božským a přírodním světem. Když se lidská vůle svobodně odevzdá vůli Boží, není jí pohlcena, nýbrž se s ní spojuje a stává se novou boholidskou silou, schopnou vytvářet Boží díla v lidském světě.

⁵¹ Tomáš Špidlík, *Spiritualita křesťanského Východu- modlitba*, Refugium, Velehrad 1999, 59-61.

⁵² Srov. tamtéž, 57-58.

⁵³ Srov. tamtéž, 257.

První náboženský cit je strach. První představa božstva je neviditelně skrytý oheň, síla všechno šírající, jež může všechno obrátit v chaos, a první kult je - krvavá oběť. Tak tomu musí být, dokud člověk žije mimo Boha, dokud nad ním vládnou zlé a temné vášně.

Avšak člověk, třeba ještě neosvobozený od temných vášní, které ho ohýbají k zemi a nutí chvět se před neviditelným vládcem, přece jen může zvedat čelo k nebi a dívat se na nebeská světla. Pro člověka, který hledí na obraz světa, se Boží síla vytvářející svět jeví jako světlo světa. Tehdy se přestává bát Božství, ale obdivuje ho v podivuhodném řádu vesmíru.

Na tomto druhém stupni náboženský cit bázně přechází v údiv či ve zbožnost, v náboženské představě ohnivá síla ustupuje světlu rozumu a krvavé sebevražedné přinášení obětí se nahrazuje čistým nazíravým asketismem. Avšak náboženský člověk ani u tohoto nemůže zůstat, chce se otevřít pro živé, nikoli jen nazírané, nýbrž skutečné a opravdové sjednocení s Božstvím.

Nejhlubší podstatou člověka je jeho mravní svoboda neboli vůle, a spojit se bytostně s Bohem znamená pro člověka odevzdat mu svobodně svoji vůli. A to se uskutečňuje v opravdové modlitbě, jež všechno soustřeďuje do rozhodnutí: Buď vůle tvá! Božství se nám zde zjevuje ve své vlastní dokonalosti jako nekonečně dobrá, dokonalá vůle, jako duch lásky, všechno pronikající a oživující, plamenný a zároveň jasný. Na tomto třetím stupni náboženský cit přechází od bázně a zbožnosti k lásce.

Spojuje-li náboženský člověk s Božstvím svou vůli jako počátek celého svého bytí a když v pravé modlitbě zakládá nový začátek milostiplného duchovního života, nemůže se zastavit u tohoto začátku. Když se povznesl na vrchol čistého náboženství a uzavřel mravní svazek s Božstvím, musí sám, prosvícený a obnovený, sestoupit k světu a vstoupit do nového náboženského svazku s lidmi. Příkázání tohoto nového svazku je dokonalá láska („Nové příkázání dávám vám, abyste se milovali navzájem!“) a viditelně se projevuje především dobročinností neboli almužnou. Pravá almužna je čistě mravní, milostiplný vztah k bližnímu, stejně jako pravá modlitba je čistě mravní milostiplný vztah k Bohu.

„Milosrdenství chci, a ne oběti!“ – toto prorocké slovo, potvrzené Kristem, znamená obrat v náboženském chápání, tj. chci ne to, co vy mi dáváte, nýbrž to, co já dávám vám.

„Milosrdenství chci, a ne oběti!“, to znamená: chci nikoli brát od bližního, nýbrž mu dávat, nikoli žít na účet druhého, nýbrž aby druhý žil na můj účet. Silou tohoto spojení lidské vůle s vůlí božskou se vyjádření všelaskavé Boží vůle stává pravidlem vůle lidské: milosrdenství chci, a ne oběti! Na druhé straně i Bůh může přijmout duchovní oběť lidské vůle nikoliv pro oběť, nikoliv pro to, aby ji pohltil, nýbrž pro to, aby spojil tuto vůli se sebou a učinil ji svobodným vedením své milosti neboli milosrdenstvím. A člověk mravně spojený s Bohem se má chovat k lidem božsky. Má se chovat k druhým tak, jako se Bůh chová k němu samému.

Zdarma jste dostali, zdarma dejte. Dávejte bližnímu více, než zasluhuje, chovej se k bližnímu lépe, než je toho hoden. Dávej tomu, komu nejsi dlužen, a nežádej od toho, kdo ti je dlužen. Tak se k nám chovají vyšší síly, tak se máme chovat i my vzájemně mezi sebou.

Způsob chování lidí mezi sebou, který vyplývá z tohoto přikázání, převyšuje všechna jiná pravidla soužití tak, jako hrdinský život modlitby převyšuje krvavé oběti anebo abstraktní nazírání Boha.⁵⁴

Všude, kde se u člověka projevuje princip vnitřního duchovního života, všude, kde se člověk povznáší nad fyzickou sílu a nad formální zákon, všude tam se almužna uznává za jednu ze základních náboženských povinností. V křesťanství - Bůh přinesl a nepřetržitě přináší sebe v oběť naší nemohoucnosti a ubohosti a živí nás svým Tělem a svou Krví. Zde se zjevuje absolutní almužna a zároveň absolutní žertva, oběť (řecky *eucharistia* znamená dobrá almužna nebo díkůčinění). Všechna sofismata, kterými se lidé chtějí zbavit přikázání milosrdenství, jsou kamenem místo chleba a hadem místo ryby. Sem patří i dost obvyklé řeči, že almužna často místo dobra přináší zlo. Opravdová almužna - jež se nedává jenom pro bližního, nýbrž i pro Boha - je prodloužením Boží milosti a nemůže vést ke zlu.⁵⁵

Almužna mezi manželi je nutnost pro trvanlivost vztahu. Být milosrdným pro manžela znamená jeho nedostatek vyrovnat svým darem - skutkem lásky k němu a k Bohu. Skrze můj skutek nebo slovo může Bůh svojí milostí manžela obrátit k dobrému. Pokud se role „obracení“ chopím sám a jeho i svoje dobro si chci vynutit bez sebezapření, dosáhnu jenom zla. Po vzoru Kristovy oběti odevzdávat se jeden druhému, to je „dobrá almužna“ pro svátostné manželství.

⁵⁴ Srov. Vladimír Solovjov, *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, 52-55.

⁵⁵ Srov. tamtéž, 59, 61.

1.3.3. Půst

Když jsme přijali Boží milost v modlitbě, předáváme ji bližnímu v almužně, tj. v každém skutku, v němž se chováme k bližním božsky, jak nás zavazuje naše víra. Ale naše povinnosti se neomezují jen na lidi. My máme dluh u celého tvorstva, které pro náš hřích sténá a trpí bolest až podnes. Staneme-li se prostředníky Boží milosti, musíme šířit její působení i na naši živočišnou přírodu a na celý náš svět. Neboť boholidské síle nelze stavět meze. Jako vtělený Bůh přivádí ke spáse lidstvo, tak s Bohem znovusjednocené lidstvo má spasit celou přírodu. Neboť jako je lidstvo v podobě církve živé Kristovo tělo, tak celý svět přírody se má stát živým tělem obrozeného lidstva. Všechno tvorstvo má být vykoupené a uvedené do svobody slávy Božích synů. Ve své úplnosti je to dílo světové, je to všesvětový historický úkol. Avšak každý má přitom svou osobní přímou povinnost: neboť každý ve vlastním těle může spolupůsobit k vykoupení všesvětového těla. My víme, že nejenom lidská duše, nýbrž i tělo světa je ve zvráceném postavení pod mocí hříchu a smrti. Ne nadarmo bylo řečeno, že celý svět je v moci zlého ducha. Zlo je v tom, že duše se protiví Bohu, a tělo se protiví duši. Naše duše nechce být ovládána Bohem, a proto nemůže sama ovládat ani vlastní tělo, ani tělo světa. Božství náleží svobodně vládnout nad naší duší a přitahovat ji silou své dokonalosti a sdělovat jí sílu své všemohoucnosti nad vnějším světem.

Bůh, ve kterém je všechno jedno a všechno souhlasí, je vyšší dobro pro naši vůli, je absolutní pravda pro náš rozum a dokonalá krása pro naše city. Když přijímáme tuto plnost dokonalosti jako hranici svých přání, myšlenek a citů, dosahujeme opravdovou neohraničenost. Avšak my chceme jinou neohraničenost. Máme sice právo vládnout všemu prostřednictvím přimknutí se k vnitřnímu principu všeho, ale místo toho se sami chceme stát principem, oddělujeme se ode všeho a chceme ovládnout všechno zvenčí. Chceme se stát principem, ale ve skutečnosti se stáváme principem hříchu, bolesti a smrti. Místo toho, abychom si přáli jen nejvyšší dobro, ve kterém je všechno, ve kterém jsou všichni mravně sjednoceni, všichni solidární mezi sebou, přejeme si mnohá dobra výlučně pro sebe, oddělujeme se ode všech, hledáme ve všem své zájmy a nemáme nikde stání. Místo toho abychom měli na zřeteli celou pravdu, ve které všechny předměty a představy jsou spojeny vnitřním rozumovým svazkem, náš rozum se zastavuje u oddělených předmětů, analyzuje je a rozkládá ne proto, aby rozlišováním lépe pochopil jejich jednotu, aby je pevněji spojil ve svém poznání, nýbrž proto, aby se už vůbec nevracel k celku, aby stále do nekonečna drobil svůj předmět, aby celý svět

obracel v mrtvé seskupení nekonečně malých a vnitřně ničím nespojených částic. Nakonec naše citová duše místo toho, aby sloužila jako opora a nástroj činnosti ducha, místo toho, aby do citové oblasti vtělovala obsah dobra a pravdy a dodávala mu podobu krásy, oddává se slepému a neúměrnému směřování k tělesnému životu, ve kterém není vnitřního cíle, nýbrž jedině vnější konec - v smrti a rozkladu.

Naše vůle usiluje o panství namísto sjednocení, náš rozum se namísto porozumění všejediného jsoucná oddává bezdůvodnému přemýšlení o nekonečně mnohých předmětech. Nakonec naše citová vůle místo oživení hmoty duchovními silami usiluje jen o nesmyslnou slast a rozkoš z hmoty.

Kdyby si naše duše uchovávala svůj vnitřní předěl a hranici a kdyby měla božskou dokonalost za předmět a cíl svého života, nepotřebovala by nijaké vnější omezení a požívala by plnost opravdové svobody a neohraničenosti. Avšak odvracejíc se od Božství, převrací svou přirozenost, plní se zlým obsahem, získává nesmyslné návyky a dává se zlákat lživou neohraničeností: neohraničenou sebeláskou, rozumováním bez cíle, nesmírností citových žádostí. A proto dříve než naši duši znovu postavíme na její pravé místo mezi Božstvím a přírodou, musíme ji očistit od získaného zla. Lživá bezměrnost naší duše musí být zmírněna a ohraničena činností milosti, která se spojila s naší dobrou vůlí. V poměru k naší zvrácené přirozenosti se tato činnost projevuje negativně: v povinnosti zdrženlivosti neboli postu v širším slova smyslu. Je to naše zásadní a základní povinnost ve vztahu k naší přirozenosti.

Půst ve vlastním smyslu, je půst citové, smyslové duše, tj. zdrženlivost od citových a smyslových rozkoší, neřízených a nemírněných vědomím rozumu a silou ducha. Moudrost svaté církve nevyžaduje naprostou zdrženlivost, nýbrž uznává mnoho stupňů a způsobů fyzického postu. Všeobecné pravidlo fyzického postu zní: Neživ svou citovost a smyslovost! Očišťuj a přerozuj svou vlastní tělesnost.

Modlitba, almužna a půst jsou tři základní skutky osobního náboženského života - tři základy osobního náboženství. Souvisí spolu tak úzce, že jeden bez druhého nemají žádnou sílu. Modlitba nepovzbuzující k dobročinnosti a nekrotící naši smyslovou přirozenost, taková nedobrá a slabá modlitba není opravdovou modlitbou - je v ní přimícháno něco sobecké zištnosti, lži nebo samolibosti. Právě tak když almužna nepředpokládá modlitbu a není provázena zdrženlivostí, je spíše výrazem slabého charakteru než projevem opravdové lásky. Opravdová almužna je vyšší spravedlnost, a proto se musí opírat o vyšší milost, vyšší dobrodiní. Nakonec půst, který se koná

samolibě pro cvičení v sebeovládání, nebo z ješitnosti, i když dává sílu, nedává ji k dobrému. A půst, i kdyby se spojoval s modlitbou, ale nebyl otevřen almužně, zůstává obětí, o které bylo řečeno: Milosrdenství chci, a ne oběti. Však ve spojení všech tří: modlitby, almužny a zdrženlivosti, působí jediná Boží milost, která nás nejen spojuje s Bohem (v modlitbě), nýbrž nás i připodobňuje předobrému Božství (v almužně), které nic nepotřebuje (ve zdrženlivosti).

Tato trojí činnost náboženského života je zároveň i základní povinností náboženského člověka. Můžeme být zavázáni jen k tomu, co je v naší moci. Není v naší osobní moci úplně se spojit s Božstvím, spasit lidstvo a přerodit přirozenost světa. Ale v naší moci je modlit se k Bohu, pomáhat potřebnému bližnímu a napravovat vlastní přirozenost zdrženlivostí.⁵⁶ V manželství to znamená sjednocovat se v Bohu modlitbou, modlit se za sebe navzájem, darovat se navzájem a žít vlastní identitu mužství a ženství s úctou k druhému.

⁵⁶ Srov. Vladimír Solovjov, *Duchovní základy života*, Refugium, Velehrad 1996, 63-67.

2. POVOLÁNÍ KE SVATOSTI

Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti. Na samém počátku dějin však zneužil z návodu Zlého své svobody, povstal proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle mimo Boha. Tím se jeho pošetilé srdce zatemnilo a sám nebyl schopen nápor zla přemoci, takže se každý cítí jakoby spoután řetězy. Sám Pán však přišel, aby člověka osvobodil a posílil tím, že ho vnitřně obnovil a vyhnal knížete tohoto světa (srov. Jan 12,31), který ho držel v otroctví hříchu. Hřích totiž člověka umenšuje a brání mu dosáhnout plnosti.

Ve světle tohoto zjevení nachází své konečné zdůvodnění jak vznešené povolání, tak hluboká bída, jež lidé pociťují.

Křesťan připodobněný obrazu Syna, dostává „první dary Ducha“ (Řím 8,23), které ho uschopňují naplnit nový zákon lásky. Skrze tohoto Ducha, jenž je „zárukou, že nám jednou připadne dědictví“ (Ef 1,14), se celý člověk vnitřně obnovuje až k „vykoupení těla“ (Řím 8,23): „Když sídlí ve vás Duch toho, který z mrtvých vzkřísil Ježíše, pak ten, který z mrtvých vzkřísil Krista Ježíše, probudí k životu i vaše smrtelná těla svým Duchem, který sídlí ve vás“ (Řím 8,11). Na křesťana jistě doléhá nutnost a povinnost bojovat v mnoha trápeních proti zlu a vytrpět i smrt; ale ve spojení s velikonočním tajemstvím, připodobněn Kristově smrti a posílen nadějí, jde vstříc vzkříšení.

To neplatí jen pro křesťany, ale pro všechny lidi dobré vůle, v jejichž srdci neviditelně působí milost. Kristus totiž zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být přesvědčeni, že Duch Svatý všem dává možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství způsobem, který zná Bůh.

Takové a tak veliké je tajemství člověka, které věřícím vyzařuje z křesťanského zjevení. Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo evangelium drtí. Kristus vstal z mrtvých, svou smrtí zničil smrt a daroval nám život, abychom se stali syny v Synu a volali v Duchu: Abba, Otče.⁵⁷

⁵⁷ Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 192-193, 200.

2.1. Skrze svátosti

Křesťanský život je život svátostný. Bůh nabízí člověku podíl na svém Božství a dělá to skrze viditelná znamení, která může člověk svou vírou uchopit, vstupovat do společenství s Bohem a tak se stávat duchovním, podobným Bohu. Falešní spiritualisté, kteří odmítají tyto přirozené prostředky, se podobají člověku, který chce přejít řeku pomocí nějaké duchovní síly, zatímco může použít loďky a mosty, které má k dispozici. Na sílu Ducha bude tento člověk čekat marně, a zatímco druzí přejdou na druhý břeh, on brzy zůstane na svém břehu sám.⁵⁸

Opačný vyhraněný postoj mají ti, kteří přisuzují svátostem magickou sílu. Pokládají církev za „automat“ na svátosti, skrze které mají zaručené místo v Božím království.

„Svátost je viditelné znamení neviditelné milosti ustanovené Kristem.“ Všechny svátosti vyvěrají z Krista, který je prvotním symbolem, a jsou slaveny v církvi, která je základní svátostí pro svět. Kristovo velikonoční tajemství je ono *opus operatum*, ke kterému církev svým slavením svátostí již nic nepřidává. Je pouze pověřena službou, aby zvěštovala, že „Bůh v Kristu usmířil svět se sebou“ (2Kor 5,19). Toto hlásání má vzbudit v člověku víru (*opus operantis*), se kterou potom přistupuje ke slavení svátostí.⁵⁹ Správně udělovaná svátost má sílu, avšak pro její přijetí nedisponovaný člověk z ní nemá žádný užitek, dokud trvají překážky v podobě těžkého hříchu nebo absence víry v účinnost přijímané svátosti.

2.1.1. Účast na liturgii

Svátost není věc, ale interakce. Není magickou praktikou, ale zvěstovaným slovem. Není úkonem privátní zbožnosti, ale liturgickou slavností církevní obce. Není statickým obrazem, ale dynamickým děním. Liturgie svátostí je místem dialogické komunikace Boha a člověka ve společenství sester a bratří. Toto dění je primárně nesené svobodným rozhodnutím lásky trinitárního Boha. Jeho dějinným impulsem a určujícím vzorem je inkarnace, život a působení Ježíše Krista, které vyvrcholilo velikonočním tajemstvím jeho smrti a zmrtvýchvstání. Boží čin smíření a záchran

⁵⁸ Srov. Tomáš Špidlík, *Spiritualita křesťanského Východu - modlitba*, Refugium, Velehrad 1999, 145.

⁵⁹ Srov. František Kunetka, *Úvod do liturgie svátostí*, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001, 333.

člověka trvá v síle Ducha v dějinách v působení církve, k němuž patří i její liturgie. V symbolickém jednání a ve slově může člověk zakoušet sebesdílení Boží v konkrétních situacích svého života.⁶⁰

V pravém křesťanském životě by nemělo docházet k oddělování anebo nerozlišování následování Ježíše Krista od kultu klanění, praktického života od liturgie.⁶¹

Je tedy ideální když se manželé mohou spolu modlit, vzájemně se podporovat, každý žít svoji identitu a to za pomoci liturgie svátostí. Svoje soukromé, rodinné náboženství otevírat a propojovat s univerzální církví, která má plnost darů Ducha. Z hlediska svátostné praxe je nepřející v tomto směru požadavek dnešního světa, pracovat v neděli a neumožnit otcům a matkám účast na liturgii. Dalším úskalím je pro rodiče, zejména matky, období když mají malé děti a nemohou se liturgie pravidelně účastnit. Hendikepem vůči jednotě slavení liturgie je u manželů rozdílnost v jejich vyznání, ale může to být i výzva k uvedení v soulad.

2.1.2. Iniciační svátosti

Kristus Pán, velekněz vybraný z lidí (srov. Žid 5,1-5), z nového lidu „udělal (...) královský národ a kněze Boha, svého Otce“ (Zj 1,6; srov. 5,9-10). Vždyť pokřtění jsou svým znovuzrozením a pomazáním od Ducha Svatého posvěceni na duchovní chrám a na svaté kněžstvo, aby každým skutkem jako křesťané přinášeli duchovní oběti a hlásali mocné činy toho, který je ze tmy povolal ke svému podivuhodnému světlu (srov. 1Petr 2,4-10).

Posvátný a organický ráz tohoto kněžského společenství se aktivně projevuje svátostmi a ctnostmi. Uvedením člověka do tohoto společenství církve je iniciace a koná se skrze iniciační svátosti křtu, bířmování a eucharistie. Křtem jsou věřící včleněni do církve a křestním nezrušitelným znamením jsou pověřeni konat bohopoctu křesťanského náboženství. Když se znovuzrozením stali Božími dětmi, mají závazek vyznávat před lidmi víru, kterou dostali od Boha prostřednictvím církve. Svátost bířmování je dokonaleji spojuje s církví a obdařuje zvláštní silou Ducha Svatého, proto jsou ještě více povinni šířit a bránit víru slovem i skutkem jako opravdoví Kristovi

⁶⁰ František Kunetka, *Úvod do liturgie svátostí*, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001, 334.

⁶¹ Srov. C. V. Pospíšil, *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2010, 30.

svědkové. Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samy. Jak podáváním darů, tak svatým přijímáním mají všichni vlastní podíl na bohoslužebném úkonu, ovšem ne stejně, nýbrž každý jinak. Když se pak občerství Kristovým tělem ve svatém přijímání, projeví viditelným způsobem jednotu Božího lidu, kterou tato vznešená svátost výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje.⁶²

Iniciační svátosti odrážejí prožívání manželské spirituality: stávat se jedním tělem v Kristu skrze křest, nechat se vést Duchem Svatým a vzdávat díky Otci skrze Synovu oběť a tak mezi sebou naplňovat jednotu.

2.1.3. Svátost manželství

Jako kdysi Bůh vyšel svému lidu v ústrety úmluvou lásky a věrnosti, tak nyní Spasitel lidí a Snoubenec církve vychází vstříc věřícím manželům svátostí manželství. Zůstává pak s nimi, aby, tak jak on miloval církev a vydal sám sebe za ni, i manželé milovali jeden druhého ve vzájemné oddanosti s trvalou věrností. Opravdová manželská láska je pozdvižena k účasti na božské lásce; vykupitelskou silou Kristovou a spásonosným působením církve se usměřňuje a obohacuje, aby manželé byli účinně vedeni k Bohu a dostalo se jim pomoci a posily v jejich vznešeném úkolu otce a matky. Proto jsou křesťanští manželé posilováni a jakoby svěceni k povinnostem a důstojnosti svého stavu zvláštní svátostí; její silou plní svůj úkol v manželství a v rodině a prodchnuti Kristovým duchem, jenž naplňuje celý jejich život vírou, nadějí a láskou, spějí stále více k vlastní dokonalosti a k vzájemnému posvěcení, a tím i ke společné oslavě Boha.⁶³

Svátost manželství představuje originální spojení svátosti a života a je „nejzemitější“ a nejpřirozenější svátostí. Je třeba mít na zřeteli, že ritus uzavírání manželství, tedy svatební obřad, se nekryje s celou svátostí manželství. Je to počátek společného života manželů, protože jeden druhému a to po celý život jsou znamením, symbolem tedy svátostí vztahu Krista k jeho snoubence církvi, a vzhledem k ostatním jsou oba partneři znamením lásky a „neochvějné věrnosti, s jakou Bůh miluje v Ježíši Kristu všechny lidi a každého člověka“. Celou a trvalou svátostí manželství je tedy

⁶² Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 46-47.

⁶³ Tamtéž, 223.

„důvěrné společenství života manželské lásky“, které je založeno a vzniká manželským souhlasem, projeveným při svatebním obřadu. Toto společenství, aby bylo nejen „platnou“, ale i účinnou svátostí, musí být stále prožíváno *en kyrió* - „v Pánu“ (1Kor 7,39). Manželství dvou pokřtěných je tedy trvalou svátostí, která má dynamický, nikoliv statický charakter: „Čím více se bude dařit manželství prožívat a ztvárňovat vírou, tím více bude svátostí“. Svátost zde není něčím „vedle“ nebo „nad“ manželským životem, ale svátostí je manželský život sám, který je prožíván ve víře v Krista.⁶⁴

Nežít manželský život v Kristu, neprožívat křesťanství ve svátostném manželství nebo žít partnerský vztah bez manželské smlouvy je pro křesťana něco lživého a nevyjadřuje věrný, respektující, sebedarující, láskyplný vztah Krista a církve a Kristus se v takovém svazku muže a ženy nemůže světu pravdivě zjevit.

Samotný život manželů nám může pomoci osvětlit problematiku vztahu mezi soukromou a sakramentální zbožností. Manželé prožívají mnoho záležitostí „všedního“ života v náporu každodenních starostí. Byli bychom v pokušení říci, že tyto skutečnosti s láskou nesouvisejí. To by byl však pohled povrchní, neboť v kvalitním manželském vztahu jsou tyto zdánlivé všednosti proniknuty, formovány a často přetvářeny právě důvěrným vztahem úcty, věrnosti a lásky. Tento vztah je určující kvalitou celého společného života, který se tak naopak stává jeho výrazem a projevem. Avšak bez ohledu na to, že vzájemná láska je neustále vyjadřována v situacích každodenního života, manželé přesto nacházejí chvíle, kdy si ve slovech a gestech vzájemný vztah vyjadřují výslovně, jedinečně a nezastupitelně. Bylo by nesprávné tvrdit, že oproti projevům lásky v praktickém životě jsou to „jen“ gesta a slova, že zde není vzájemná souvislost. Naopak, tímto „symbolickým“ jednáním manželského spojení jejich láska žije a roste, aby pak obstála v každodenním životě.⁶⁵

⁶⁴ Srov. František Kunetka, *Úvod do liturgie svátostí*, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001, 46.

⁶⁵ Srov. tamtéž, 46-47.

2.1.4. Svátostná praxe

To, co se ve slavení svátosti děje, musí být „ospravedlněno“ životní praxí křesťanů. „Prožítá“ svátost musí směřovat k „žité“ svátosti. A naopak, ve slavení svátostné liturgie je stvrzováno, přijato a proměněno všechno to, co bylo v každodenním životě prožíváno. Liturgie a život jsou nikoli vylučujícími, ale doplňujícími kategoriemi.

To je vyjádřeno a potvrzeno mimo jiné i skutečností, že součástí liturgicko-sakramentálního jednání jsou i úkony, které patří ke každodennímu životu člověka: umývání, mazání vonným olejem (křížmo), jídlo a pití, prosba za odpuštění, péče o nemocné, pověření úkoly, vyjádření věrnosti a lásky. Konstitutivním prvkem obřadu uzavírání manželství není dokonce nic jiného, než to, co existuje v mimocírkevním obřadu: projevení vzájemného souhlasu k manželství. „Svátost“ zde neřádá nic „navíc“, pouze vyjádření lásky a věrnosti.

To vše jen vypovídá o tom, že spása se neděje ve vakuu. Bůh přichází k člověku, oslovuje ho, nachází jej tam, kde člověk žije, pracuje, miluje.⁶⁶

Skutečnost, že v člověku pokřtěném znovuzrozeném pro nebe, tedy bez hříchu stále působí zbytek hříšného jednání, vázaný na tělesnou přirozenost a svádí k porušení této milosti posvěcující, vyžaduje znovuoobnovování této milosti získané při křtu. Proto nelze dále s užitkem přijímat svátosti, pokud jim člověk nevěří nebo se od Boha odvrací těžkým hříchem. Nevěra může být odstraněna znouobrácením, které Bůh nabízí skrze slovo a příběh a těžký hřích odpouští ve svátosti smíření skrze službu církve.

Za těchto předpokladů může člověk přijímáním svátostí posvěcovat veškeré činnosti svého života zaměřené k dobru, od narození až do smrti a skrze ně posvěcovat sebe i druhé a dosáhnout spásy. Středem všech svátostí je eucharistie, kterou křesťany Kristus denně živí, aby tvořili jeho živé tělo a tak se v něm sjednocovali a mohli se podílet na spáse světa. Když tedy přijímá křesťan eucharistický chléb Tělo Kristovo a potvrzuje svým „amen“, stává se živou částí Kristova těla, tedy výkonným orgánem Krista v současném světě, zaměřeným ke službě, neboť Ježíš Kristus přišel lidem sloužit. Vzájemná služba je nepostradatelným principem manželství a rodiny.

⁶⁶ František Kunetka, *Úvod do liturgie svátostí*, Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří, 2001, 41.

2.2. Skrze ctnosti

Život křesťanský je život ctnostný. Křtem a milostí proniká Boží svatost a síla i do člověka, i on se stává v omezené míře svatým a spravedlivým.⁶⁷ Dostává světlo k objevování a rozvíjení svých dobrých vrozených vlastností, které potřebuje v různých životních situacích a také víru, naději a lásku, které člověka vedou k Bohu. Tyto dary však musí člověk přijmout a rozvíjet, jinak se pro něj ctnostmi nestanou.

Pouze světlem víry a rozjímáním o Božím slově můžeme vždy a všude objevovat Boha, v kterém „žijeme, hýbáme se a jsme“ (Sk 17,28), hledat v každé události jeho vůli, vidět Krista ve všech lidech, ať jsou blízcí nebo cizí, a správně posuzovat, jaký pravý význam a hodnotu mají časné věci samy o sobě a ve vztahu k cíli člověka.

Ti, kdo mají tuto víru, žijí v naději ve zjevení Božích synů, neboť pamatují na kříž a zmrtvýchvstání Pána.

Na pouti tímto životem skrytí s Kristem v Bohu a nezotročení bohatstvím, s myslí upřenou na statky, které trvají na věky, a s velkodušností se zcela věnují tomu, aby šířili Boží království a upravovali a zdokonalovali řád časných věcí křesťanským duchem. V životních obtížích nalézají sílu v naději, neboť jsou přesvědčeni, že „utrpení tohoto času se nedají srovnat s budoucí slávou, která se zjeví na nás“ (Řím 8,18).

Pobízení láskou, která je z Boha, činí dobře všem, nejvíce však těm, kteří patří do rodiny víry (srov. Gal 6,10), odkládají „všechno, co je špatné, každou neupřímnost, přetvářku, závist a všechno pomlouvání“ (1Petr 2,1), a tak přitahují lidi ke Kristu. Boží láska, která „je nám vylita do srdce skrze Ducha Svatého, který nám byl dán“ (Řím 5,5), činí laiky schopnými ve svém životě vskutku projevat ducha blahoslavenství. Protože následují chudého Ježíše, ani nezmalomyslní nedostatkem časných statků, ani nezpyšní jejich hojností. Poněvadž napodobují pokorného Ježíše, nehledají prázdnu slávu (srov. Gal 5,26), nýbrž se snaží více líbit Bohu než lidem, vždy připraveni všechno opustit pro Krista (srov. Lk 14,26) a trpět pronásledování pro spravedlnost (srov. Mt 5,10); pamatují na Pánova slova: „Kdo chce jít za mnou, zapři sám sebe, vezmi svůj kříž a následuj mne“ (Mt 16,24). Udržují mezi sebou křesťanské přátelství a pomáhají si navzájem v každé potřebě.

⁶⁷ Tomáš Špidlík, *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2005, 166, 167.

Tento duchovní život laiků má být poznamenán zvláštním rázem v souvislosti se stavem manželským a rodinným, celibátním nebo vdovským, s nemocí, se zaměstnáním a společenskou činností. Ať tedy laici neustále rozvíjejí vlastnosti a vlohy, které dostali a které odpovídají jejich životním podmínkám, a ať používají vlastních darů přijatých od Ducha Svatého.⁶⁸ Typickými dary pro manžele jsou láska, úcta a věrnost.

Duch Svatý, který posvěcuje Boží lid církevní službou a svátostmi, uděluje věřícím také zvláštní dary pro konání apoštolátu (srov. 1Kor 12,7). „Přiděluje každému zvlášť, jak chce,“ (1Kor 12,11) aby „každý sloužil druhým podle míry Božích darů,“ aby tak byli „dobrymi správci rozmanité Boží milosti“ (1Petr 4,10) k budování celého těla v lásce (srov. Ef 4,16). Z přijetí těchto charizmat, a to i prostších, vzniká pro každého věřícího právo a povinnost uplatňovat je v církvi i ve světě k dobru lidí a k budování církve.⁶⁹

Pro manžele jsou to charizmata pro rodinu, výchovu dětí a předávání víry. Není třeba se obávat přijmout úkol budovat rodinu, ke kterému Bůh člověka volá, neboť koná-li tento úkol ve svátostném, Bohem požehnaném manželství, jistě obdrží potřebnou pomoc.

⁶⁸ Dokumenty II. vatikánského koncilu. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 389-390.

⁶⁹ Tamtéž, 388.

3. LÁSKA JAKO SVORNÍK DOKONALOSTI

Spojení lidské i Božské činnosti se nejlépe projevuje při uskutečňování té ctnosti, která je vrcholem a souhrnem všech ostatních. Na první pohled se to zdá podivné. Někteří by chtěli vidět v lásce čistý a pouhý dar Ducha Svatého. Ale i dar předpokládá někoho, kdo ho přijímá, oceňuje, komu není nadarmo. „Jen láska lásku ocení...“ Platí to i zde, při setkání dvou světů, Božího i lidského.

Láska k Bohu a k bližnímu je prvním a největším přikázáním (srov. Mt 22,38). Nikdo z opravdových křesťanů tedy nepochyboval o tom, že je to dokonalost v lásce. Proto ctili v prvních dobách mučedníky, že jejich smrt je projevem lásky, nad kterou „nikdo nemá větší“ (srov. Jan 15,13). Sv. Irenej se zásadně vzepřel tzv. gnostikům, „kteří se považovali za dokonalé pro své poznání“. Neprospívá ke spáse mnoho vědění, ale láska. I cvičení v ctnostech, asketický život by byl bez lásky zbytečnou námahou. Je proto dobré znovu a znovu číst 13. kapitolu z prvního listu ke Korint'ánům, zvanou často „Píseň lásky“ Nového zákona: „Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale neměl lásku, jsem jako znějící kov a cimbál zvučící. ... Nyní trvá víra, naděje a láska, tato trojice. Ale největší z nich je láska.“⁷⁰

Bůh je láska (1Jan 4,16); Bůh sjednocuje, láska sjednocuje, proto je jako svorník, který propojuje všechny lidské činnosti, který člověka k Bohu pevně připojuje a dává mu účast na Boží dokonalosti. Láska, která se sklání k lidem, zraněným egoismem a samotou, způsobuje jejich znovusjednocení v Kristu a znovuoživení své vlastní identity tedy svatosti.

Smyslem lásky se zabýval křesťanský myslitel Vladimír Solovjov, vycházel z toho, že univerzální proměna láskou nastává od tělesného k duchovnímu: „V pocitu lásky, který ruší mé sobectví, silně si uvědomuji tutéž božskou sílu, která se vyjadřuje ve stvoření v kráse přírody a ruší hmotný chaos, který je stejné povahy jako sobectví působící ve mně; krása v přírodě a síla lásky jsou jakási dvě křídla, která nás pozvedají nad zemi.“⁷¹ Každý člověk existuje, protože ho Bůh miluje, existence a láska se z Božího hlediska nedají oddělit. Říci tedy, že Bůh je láska, znamená definovat ho jako ručitele sjednocené existence: jednota projevující se v kráse nás odkazuje na lásku.

⁷⁰ Srov. Tomáš Špidlík, *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2005, 74-75.

⁷¹ Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 78.

Kráska je jednota fyzického a duchovního a láska je spojením lidského a božského.⁷² Láska je jedinou silou, která umožní uskutečnění toho, k čemu směřuje dějinný vývoj, totiž „obnovy Božího obrazu“ procesem integrace lidského bytí z hlediska individuálního, společenského a univerzálního.⁷³

Bůh je vše, to znamená: vládne v jednom absolutním aktu vším kladným, veškerou plností bytí. Člověk (člověk vůbec i každý individuální člověk jednotlivě), jsa fakticky pouze sebou, a ne jiným, může se stát vším pouze tehdy, když zruší ve svém vědomí a v životě hranici, která ho odděluje od toho druhého. Člověk může být vším pouze spolu s ostatními, pouze společně s ostatními je schopen realizovat svůj absolutní význam - stát se neoddělitelnou a nenahraditelnou součástí nejednotného celku, nezávislým živým a originálním orgánem absolutního života. Opravdová individualita je určitým obrazem všejednoty, určitým způsobem přijetí a osvojení si všeho ostatního. Podstata zloby a lživosti egoismu netkví totiž v tom, že si vážíme sami sebe a připisujeme si absolutní hodnotu, nýbrž v tom, že sice oprávněně připisujeme absolutní hodnotu sami sobě, jiným však tuto hodnotu nespravedlivě upíráme. Člověk se považuje za ústřední bod veškerého života, jímž také v podstatě je, ale ostatní vyhání na periferii svého bytí a přisuzuje jim pouze vnější a relativní hodnotu.

Metafyzické a fyzické, historické a sociální podmínky lidské existence všelijak mění a mírní náš egoismus, kladou značné a různorodé překážky jeho odhalení v čisté podobě a ve všech jeho hrůzných následcích. Ale celý tento složitý, Prozřetelností předurčený, přírodou a dějinami uskutečňovaný systém překážek a korektivů ponechává nedotčený sám základ egoismu, který nepřetržitě vykukuje zpod roušky osobní a společenské morálky a v určitých situacích se projevuje v plném světle. Existuje pouze jedna síla, která je schopna podrýt egoismus zevnitř, v jeho kořenech, a skutečně to také dělá - je to láska, a to zejména láska pohlavní.⁷⁴

Tím, že v lásce nepoznáváme pravdu toho druhého abstraktně, nýbrž v její podstatě, přenášíme ve skutečnosti těžiště svého života za hranice své osobní zkušenosti, a právě tím uskutečňujeme svou vlastní pravdu, svůj absolutní význam, který spočívá právě ve schopnosti žít nejen v sobě, ale i v tom druhém a tato láska musí

⁷² Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 23.

⁷³ Tamtéž, 78.

⁷⁴ Pohlavní láska se neváže na řád pohlavních orgánů a erotismu, protože miluje-li někdo, miluje určitou osobu, která má určité jméno, určitou podobu, určitou povahu. Právě pohlavní přitažlivost klade důraz na tento fakt, že milujeme-li jednu osobu, milujeme ji celou: láska prozrazuje důležitost, kterou má osoba sama pro sebe, pro to co je, protože ten kdo miluje, považuje ji za „jedinečnou, nenahraditelnou... za cíl sám o sobě“. Tato jedinečnost prochází intenzitou „fyzické přitažlivosti“, ale neredukuje se na ni.

být konkrétně vymezená, zasahující všechny detaily a jednotlivosti naší existence, stejně tak jak působí egoismus. Při plném a stálém potvrzení sebe v blízním, dokonalém vzájemném působení a dorozumění, jenom při tomto takříkaje chemickém sloučení dvou bytostí shodných a rovnocenných, avšak co do formy všestranně různorodých, je možné (jak v oblasti přírodní, tak duchovní) vytvořit nového člověka, reálně uskutečnit opravdovou lidskou individualitu. Takové spojení nebo alespoň maximální přiblížení k němu nacházíme v pohlavní lásce, a proto jí připisujeme výjimečný význam jako nezbytnému a nenahraditelnému základu veškerého dalšího zdokonalování, jako nepostradatelné a trvalé podmínce, která jediná člověku umožňuje být skutečně v pravdě.⁷⁵

3.1. Manželská láska a její podoby

Základem a vzorem skutečného života zůstává a vždy zůstane láska pohlavní⁷⁶ nebo manželská. Avšak její vlastní uskutečnění není možné bez toho, aby se odpovídajícím způsobem přetvořilo celé vnější prostředí, což znamená, že integrace života individuálního si nutně žádá stejnou integraci v oblastech života společenského i univerzálního. Skutečné spojení předpokládá skutečnou samostatnost těch, kdož se spojují, tzn. takovou, v jejímž důsledku se objekty spojování nevyklučují, ale spoléhají se jeden na druhého a nacházejí jeden ve druhém naplnění vlastního života.⁷⁷

Manželská, láska se odlišuje od jiných druhů lásky i větší intenzitou, strhujícím charakterem a možností plnější a všestrannější vzájemnosti; pouze tato láska může vést ke skutečnému a nerozlučnému spojení dvou životů v jeden, pouze o ní se i ve slově Božím říká: budou dva v jednom těle, to znamená: stanou se jedinou reálnou bytostí. Cit si žádá takové plnosti spojení, vnitřního a definitivního, avšak nad tento subjektivní požadavek a snahu se obvykle nejde, a i to se jeví pouze jako přechodné. Ve skutečnosti místo poezie věčného a nejdůležitějšího spojení dochází k více nebo méně dlouhému, přesto však pomíjějícímu, k více nebo méně těsnému, přesto však povrchnímu sblížení dvou izolovaných bytostí v těsných hranicích každodenní všední životní prózy. Předmět

⁷⁵ Srov. Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 186-189.

⁷⁶ Mimořádná náklonnost (jak oboustranná, tak i jednostranná) mezi osobami opačného pohlaví, které jsou schopny být ve vzájemném vztahu muže a ženy, přičemž nijak předem neřeší otázku fyziologické stránky věci.

⁷⁷ Srov. Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 235.

lásky si ve skutečnosti nezachovává onen absolutní význam, který mu připisuje zamilovaná touha.⁷⁸

V oblasti pohlavní lásky je pro člověka nepřírozené nejen každé chaotické uspokojování pocitových potřeb po zvířecím způsobu, zbavené vyššího duchovního posvěcení, ale pro člověka nedůstojné a nepřírozené jsou i ty svazky mezi lidmi různého pohlaví, které se uzavírají a podporují pouze na základě občanského zákona, výlučně pro cíle společenské morálky, při odstranění nebo neúčinkování vlastního duchovního, mystického principu v člověku. Ale právě takové, z hlediska cílové lidské bytosti nepřírozené přehodnocení těchto vztahů vládne také v našem životě a je považováno za normální. Živočišná přirozenost ani sociální zákon před smrtí nezachraňují, proto musí být spojení v Bohu, které vede k nesmrtelnosti.⁷⁹

Manželská láska obsahuje touhu získávat, i prvek oběti, zrušit svoji ohraničenost a darovat se. Dá se dokonce říci, že v dokonalém člověku rostou oba typy lásky současně. Dávat se, znamená mít podíl na Boží lásce a ta uschopňuje vidět milovaného tak, že se podobá člověku proměněnému v Boží obraz. A to vyvolává touhu po Bohu. Čím víc člověk po Bohu touží a čím víc od něho dostává, tím snadněji a opravdověji dává, a čím víc dává bližnímu, tím víc touží po Bohu. Setká se tu tedy nejdokonalejší Boží dar, láska, s lidskou spoluprací, činností.⁸⁰

3.2. Plody manželské lásky

Plody manželské lásky jsou odrazem její uskutečňované podoby, neboť strom se pozná po ovoci. Některé mohou být krásné a dobré, jiné zase odporné a špatné. Ale to je záležitostí lidské snahy, na jakém principu manželé svoji lásku uskuteční.

Bůh stvořil člověka jako muže a ženu, aby byl jeho obrazem a požehnal jim a řekl: „Plodte a množte se a naplňte zemi a podmaňte si ji a viděl, že je to velmi dobré“ (srov. Gn 1,27-28,31). Z této nabídnuté podoby soužití muže a ženy Bohem, vyplývají velmi dobré plody.

V prvé řadě, že člověk nežije sám a vytváří základní buňku lidského rodu, společenství muže a ženy. Tím se stává obrazem Trojice jako společenství Božských

⁷⁸ Je všeobecně známo, že v lásce nutně dochází ke zvláštní idealizaci milovaného objektu, který se milujícímu jeví v naprosto jiném světle, než v jakém ho vidí lidé nezainteresovaní.

⁷⁹ Srov. Michelina Tenace, *Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova*, Refugium, Olomouc 2000, 192, 198, 213, 212.

⁸⁰ Srov. Tomáš Špidlík, *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2005, 77.

osob. Dalším plodem tohoto soužití je jednota, neboť Bůh je jeden a v Trojici se neustále sjednocuje na základě sebedarující se lásky. Uskutečňování této sebedarující se lásky mezi manželi je dorůstání do roviny eschatologie, do svatosti. Tato svatost manželů se podle vzoru Božího sdílí ve světě a přináší svědectví pro lidi a blaho do společnosti.

Velmi konkrétním Božím příkazem je výzva k účasti na jeho stvořitelském díle, k plození nejen duchovnímu ale i tělesnému, k rození dětí a vytváření podmínek pro růst a rozvoj členů rodiny. Lidé se tedy rodí z Boží vůle. Spolupráce člověka na tomto stvořitelském díle spočívá v otevřenosti pro přijetí nového života. Pokud to člověk pod vlivem pokušení ďábla otočí, nemůže počítat s Božím požehnáním. Proto je tak důležité žít duchovním životem v přítomnosti Boží a nebýt v omylu, který plodí zlo. Bezbožnost a ateismus ve společnosti podporuje egoismus a jasně hovoří svými statistikami o růstu rozvodů, promiskuity, používání umělé antikoncepce, potratů, neplodnosti, o nedůvěře v instituci manželství, která vede k různým mimomanželským soužitím „na zkoušku“. To je ďáblův záměr, rozbít rodinu a vytvořit mezi lidmi civilizaci smrti.

ZÁVĚR

Nesmíme rozdělovat lidi do skupin tak, aby jedni byli zásadně a trvale lepší než druzí. Kristus slíbil svého Ducha všem křesťanům, mohou být tedy duchovní všichni. Bez milosti Boží nemůže nikdo plně zachovávat zákony mravnosti. Žije-li někdo z víry a zachovává-li přikázání, je to známka, že je Bůh s ním. „Kdo má moje přikázání a zachovává je, ten mě miluje“ (Jan 14,21). Známkou duchovního člověka je tedy čistá víra, dobrý život, ctnosti, neporušené mravy.

Pravá duchovnost nespočívá ve stupni poznání a přibližování se Bohu⁸¹. Farizeové byli „mistři“ zbožnosti, přesto Krista ukřižovali, ale ukřižovaný lotr po pravici Dysmas byl svou pokorou Kristu blíže, proto dostal od Pána příslib ráje třebaže „last minut“. Známe-li svoje limity, víme-li jaký je náš cíl a máme-li před sebou ikonu Ježíše, Marie a Jana Křtitele, a když si osvojíme základy duchovního života v modlitbě, almužně, postu a budeme se snažit praktikovat všechna pravidla vedoucí ke svatosti a zdokonalovat se ve ctnostech, nemusí to nutně znamenat, že konáme v Duchu Svatém, proto je třeba dávat pozor, jaké tyto naše snahy přinášejí plody.

Neklamným znakem Božího Ducha v člověku je láska: „Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku k sobě navzájem“ (Jan 13,35). Pravá láska se dokáže darovat, osvědčuje se v nesnázích a utrpení, a působí radost a pokoj. Kromě těchto znaků Božího království dává Duch Svatý křesťanům jakési zvláštní pronikavé vědomosti. Začínají mít vytříbenou mysl pro to, co je dobré a co zlé, ba dokonce zvláštní cit pro druhé. „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život“ (Jan 15,13). V duchu těchto slov se v církvi od samého počátku považovalo za neklamnou známku svatosti mučednictví pro Krista. Není dáno všem, aby krví potvrdili své sjednocení s Bohem. I ostatní věřící mohou vydávat svědectví o lásce Boží a Duchu Svatém, skrze „víru a neporušený život“.⁸²

Nejfrekventovanější arénou, kde se hraje o pravou lásku, kde jde o věčný život je manželství. Manželé jsou jeden tým. Proti hraje tělo, svět a ďábel. Boj v aréně má sice svoje pravidla, situace života se však někdy vyvíjí neočekávaně. Nemá smysl se vyhýbat těžkostem a utrpení ale spíše se radovat, že láskou, kterou, dává Bůh, je můžeme

⁸¹ Srov. Tomáš Špidlík, *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2005, 15-16.

⁸² Srov. tamtéž, 16.

překonat. Ta láska, zbroj, která se „fasuje“ před bojem ve svátosti manželství všechno vydrží a je vždy na straně vítěze.

**„Všechno, co žijeme s láskou, přechází s Kristem do vzkříšení“
„Věčnost tvoří vztahy, které nikdy nekončí“⁸³**

⁸³ Marko Ivan Rupnik, *Sarkofág otce Tomáše Špidlíka*, Refugium, Olomouc 2013, 9.

POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

Primární literatura:

Jeruzalémská Bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. 1. vyd., Krystal, Praha 2009, 2229 s. ISBN 978-80-87183-11-3.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Ekumenický překlad. 3. vyd., Praha 1985, 283 s.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 603 s. ISBN 80-7192-467-9.

SOLOVJOV, Vladimír. Duchovní základy života. Refugium, Olomouc 1996. 142 s. ISBN 80-901957-8-4.

TENACE, Michelina. Úvod do myšlení Vladimíra Solovjova. Refugium, Olomouc 2000. 241 s. ISBN 80-86045-55-2.

EVDOKIMOV, Pavel Nikolajevič. Žena a spása světa. Refugium, Olomouc 2011, 334 s. ISBN 978-80-7412-066-4.

ŠPIDLÍK, Tomáš. Spiritualita křesťanského Východu II. Modlitba. Refugium, Olomouc 1999, 560 s. ISBN 80-86045-33-1.

Sekundární literatura:

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel. Krystal, Praha - Kostelní Vydří 2010, 456 s. ISBN 978-80-87183-21-2 (Krystal OP), ISBN 978-80-7195-394-4 (Karmelitánské nakladatelství).

ŠPIDLÍK, Tomáš. Prameny světla. Refugium, Velehrad 2005, 471 s. ISBN 80-86715-34-5.

KUNETKA, František. Úvod do liturgie svátostí. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, 334 s. ISBN 80-7192-618-3.

RUPNIK, Marko Ivan. Sarkofág otce Tomáše Špidlíka. Refugium, Olomouc 2013, 30 s. ISBN 978-80-7412-087-9.

SVĚTLO. V Římě se zaučující exorcista hovoří o boji proti démonům. Světlo, týdeník Matice cyrilometodějské, 2016, roč. 24, č. 48, s. 12.

Seznam zkratek:

Zkratky z Písma svatého jsou dle ekumenického překladu z 3. vyd. 1985.

srov.	srovnej
sv.	svatý
tj.	to je
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
vyd.	vydání